de **Adriaanses**
&
de **van der Weels**

90 jaar Zeeuwse advocatuur

omslag:
mr. F.K. Adriaanse pleit voor de Kinderrechter op 8 juni 1962
tekening mr. J.J. van der Weel.

Colofon

Uitgave : Adriaanse & Van der Weel advocaten
Postbus 240, 4330 AE Middelburg
Postbus 25, 4530 AA Terneuzen

druk : offsetdrukkerij GETOKA, Kapelle

de **Adriaanses & de van der Weels**

90 jaar Zeeuwse advocatuur

Middelburg, september 1995

INHOUD pag.

1. Ten geleide 1

2. Het advocatenkantoor Adriaanse 3

3. Het advocatenkantoor Van der Weel 27

4. De fusie en de vestiging in Terneuzen 44

5. De laatste veertien jaar 48

6. Het ijzeren gordijn over de Westerschelde 58

Ter openbare civiele terechtzitting van de Rechtbank te Middelburg van heden (Woensdag) werd de Heer J. Adriaanse, deurwaarder te Hulst, die Maandag aan de Rijks-Universiteit te Leiden tot doctor in de rechtsgeleerdheid promoveerde, als advocaat beëedigd.

De President, Jhr. Mr. Van Reigersberg Versluys, sprak daarbij het volgende:

„Mijnheer Adriaanse, ik wensch u hartelijk geluk met uwe goed volbrachte studiën. U zult heden met zelfvoldoening terugzién op de jaren van groote toewijding en volharding, waardoor ge, zonder gymnasiaal onderwijs en zonder opleiding aan eene Universiteit, u zelf het recht hebt weten te verschaffen om opgenomen te worden in de orde der advocaten. Ik memoreer dat merkwaardige feit, omdat het u tot groote eer verstrekt.

„Ik hoop, en ben overtuigd, dat u den hooggeachten stand van advocaat, waartoe u zult behooren, steeds eer zult aandoen.

Uit: Het Nieuws van den Dag van donderdag 1 december 1904.

Ten geleide

Op 30 november 1994 was het 90 jaar geleden dat mr J. Adriaanse door de Arrondissementsrechtbank Middelburg werd beëdigd tot advocaat en procureur. Per 1 juli 1995 heeft zijn kleinzoon de (dagelijkse) praktijk neergelegd, na het eerdere vertrek van mr J.J. van der Weel in 1988 de laatste vertegenwoordiger binnen ons kantoor van de twee families die dit zijn naam hebben gegeven.

Door het vertrek van mr F.K. Adriaanse dreigt ook de directe band met de eerste decennia van de kantoorgeschiedenis verloren te gaan. Dit heeft ons doen besluiten voor onszelf, voor al diegenen die na ons bij Adriaanse & Van der Weel zullen werken en tenslotte ook voor cliënten en andere geïnteresseerden, iets van die geschiedenis in een boekje bijeen te brengen.

Wij werden daarbij zeer gestimuleerd door het feit dat mr F.W. Adriaanse bereid bleek ondanks zijn hoge leeftijd mee te helpen ook de vroegste geschiedenis op papier gezet te krijgen. Hij heeft de gehele beschreven periode meegemaakt (grotendeels - 60 jaar!- als practiserend advocaat en voor het overige via het familiale contact met respectievelijk zijn vader en zijn zoon) en heeft een onverwoestbaar geheugen. Hij was bereid zich september 1994 (toen 96 jaar!) door mr Brinkman en mij voor dit boekje te laten interviewen en heeft ook nog stukken uit zijn persoonlijk archief voor ons opgediept. Wij zijn hem voor zijn hulp zeer erkentelijk.

Mr J.J. van der Weel verleende zijn medewerking bij het op schrift stellen van de geschiedenis van het kantoor Van der Weel en van de fusie van dat kantoor met het kantoor Adriaanse, en ook bij het redigeren van de transcriptie van het na te noemen interview met zijn vader. Wij zijn hem ook dank verschuldigd voor het noteren van zijn herinneringen aan een merkwaardig scheepsbeslag.

Waar ik hierboven spreek van "wij" is daar mede onder begrepen mr F.K. Adriaanse, die zelf ten tijde van het tot stand komen van de tekst nog mede verantwoordelijk was voor de uitgave van dit boekje, en die in die kwaliteit èn met het ophalen van enige herinneringen ook daaraan heeft bijgedragen.
De heer K. Cijsouw, journalist en publicist, was zo vriendelijk de concept-tekst van dit boekje te lezen en ons over de definitieve versie te adviseren.

Een laatste woord van dank tenslotte verdient het Zeeuws Documentatiecentrum van de Zeeuwse Bibliotheek, dat ons niet alleen inzage heeft gegeven in de "persoonsdossiers" van mr A.J. van der Weel en mr F.W. Adriaanse, maar ons boven-

dien een copie ter beschikking heeft gesteld van een belangrijk deel van de geluidsband, waarop een in 1977 door M.P. de Bruin met mr A.J. van der Weel gehouden interview is vastgelegd. Wij hopen met de publicatie van delen van dit "document" daarvoor iets terug te kunnen doen.

Het is een boekje geworden met veel persoonlijke herinneringen en veel "petite histoire". Wij hopen dat hierin zowel de geschiedenis van het kantoor als de persoonlijkheden van vooral "onze" drie Adriaanses en twee Van der Weels doorklinken. Zij hebben bewust de nadruk gekregen, anderen die op hun kantoren werkzaam waren komen niet of slechts zijdelings ter sprake.

Het zal de lezer opvallen dat veel van de verhalen te maken hebben met het water, zelfs bij de "landrotten" Van der Weel.
De geschiedenis van het beslag op de "Kama", die wij aan het slot van deze kantoorgeschiedenis een ereplaats hebben gegeven, is hiervan een sprekend voorbeeld. Dit vindt mede zijn oorzaak in het feit dat met name bij scheepvaartzaken zich in mindere mate het probleem voordoet van het naar buiten brengen van mogelijk nog altijd gevoelige informatie, wat bij het vermelden van zaken voor de Zeeuwse overheden en nog bestaande bedrijven al snel moeilijker ligt. Maar daarnaast: hoe kan het eigenlijk anders bij een kantoor dat zo vast geworteld is in Zeeland?

Vandaar de subtitel van dit boekje.

Adriaanse & van der Weel: 90 jaar Zeeuwse advocatuur.

Middelburg, juni 1995

Mr A. Minderhoud

Het advocatenkantoor Adriaanse

De grondlegger van het kantoor, Mr. Johannes Adriaanse, werd op 30 november 1904 beëdigd als advocaat. Voor "Het Nieuws van den Dag" van donderdag 1 december 1904 was dit kennelijk landelijk nieuws:

"Ter openbare civiele terechtzitting van de Rechtbank te Middelburg van heden (Woensdag) werd de Heer J. Adriaanse, deurwaarder te Hulst, die Maandag aan de Rijks-Universiteit te Leiden tot doctor in de rechtsgeleerdheid promoveerde, als advocaat beëdigd.
De President, Jhr. Mr. Van Reigersberg Versluys, sprak daarbij het volgende: Mijnheer Adriaanse, ik wensch u hartelijk geluk met uwe goed volbrachte studieën. U zult heden met zelfvoldoening terugzien op de jaren van groote toewijding en volharding, waardoor ge, zonder gymnasiaal onderwijs en zonder opleiding aan eene Universiteit, u zelf het recht hebt weten te verschaffen om opgenomen te worden in de orde der advocaten. Ik memoreer dat merkwaardige feit, omdat het u tot groote eer verstrekt.
Ik hoop, en ben overtuigd, dat u den hooggeachten stand der advocaten, waartoe u zult behooren, steeds eer zult aandoen.'"

Zijn zoon mr. F.W. Adriaanse vertelt hierover:

"Mijn vader heeft als kleine jongen al gezegd: Ik wil advocaat worden. Maar dat was in die tijd niet zo gemakkelijk als je alleen maar lagere school had.
Hij begon daarom als klerk op het Kantongerecht te Middelburg. Later, op zijn 24e, werd hij deurwaarder te Hulst. Vandaar heeft hij, met een zeer drukke deurwaarderspraktijk en terwijl hij actief deelnam aan het sociale en culturele leven van Hulst, in enkele jaren het complete Staatsexamen A en vervolgens de rechtenstudie voltooid. Hoe hij dat allemaal voor elkaar gebracht heeft daar heb ik toch altijd de grootste bewondering voor gehad. Op 28 november 1904 kreeg hij zijn bul en de volgende dag werd hij beëdigd als advocaat. Hierop bleef hij nog enige tijd deurwaarder en advocaat te Hulst.
In 1905 is hij naar Middelburg verhuisd."

In de "Provinciale Zeeuwsche Middelburgsche Courant" van maandag 7 april 1930 werd onder de kop "jubileum van mr. J. Adriaanse" nog wat uitvoeriger op de achtergronden van de betrokkene ingegaan:

"Het is voor den heer mr. Joh. Adriaanse, lid der Provinciale Staten van Zeeland, heden een dag, waarop hij een zeker heilzaam jubileum mag herdenken. Op 7 april 1880 kwam hij als jongen van 12 jaar - hij is geboren 4 December 1867 te Middelburg - als klerkje in dienst bij den griffier van het kantonge-

JUBILEUM VAN Mr. J. ADRIAANSE.

De foto van mr. J. Adriaanse bij het "jubileumartikel" in de Provinciale Zeeuwsche Middelburgsche courant van maandag 7 april 1930.

recht, toen ter tijde wijlen de heer mr. Ermerins. De ouders van den jongen Johan stonden er op hem voor zoover hun financiën het toelieten te laten leeren en na de kantooruren bezocht hij de avondschool. Leergierig als hij was, kocht hij reeds spoedig bij boekenstalletjes en dergelijke boeken op en had hij o.a. zijn liefde verpand aan het Latijn. Gaarne zou hij toen reeds staatsexamen gedaan hebben, doch dan moest hij het gymnasium bezoeken en dat ging niet met het oog op de kantooruren, waarvan de verdiensten niet konden worden gemist. Het bleef er dan ook bij en op 17 september 1892 werd de heer Adriaanse benoemd tot deurwaarder te Hulst. In die plaats heeft hij ongeveer 8 jaar deel uitgemaakt van den gemeenteraad.

In den winter van 1900 op 1901 kwam de studielust bij den toen 33-jarigen o.a. door omgang met mr. Van den Berg van Eijsinga, weer boven en het was deze, die hem aanraadde de studie weer op te nemen en alsnog staatsexamen te doen. De jubilaris van thans, zette zich met kracht aan de studie van alle vakken en nog in den zomer van 1901 deed hij staatsexamen en ving hij de studie in de rechten aan. In februari 1902 slaagde hij aan de universiteit te Leiden voor 't candidaatsexamen en dit zonder daar te vertoeven. In Juli 1904 volgde het met succes afgelegde doctoraal examen, reeds op 28 November van dat jaar gevolgd door de promotie tot doctor in de rechten, zoodat de heer Adriaanse nu reeds ruim 25 jaar den meestertitel voert.

Nog ongeveer 1 jaar bleef de familie te Hulst om zich toen naar Middelburg te begeven."

De promotie vond plaats op stellingen, waaronder ook enkele niet-juridische die het vermelden waard zijn:

"II. De Marechaussées moesten niet langer ingedeeld zijn bij de land-macht, maar een Rijkspolitiecorps vormen. (...)

V. Adeldom moest niet erfelijk kunnen verleend worden."

en:

"XII. 't Klein-landbouwbedrijf is te verkiezen boven 't groot-landbouw-bedrijf."

Het kantoor waar Adriaanse zich vestigde stond aan de Lange Delft, Lange Delft H7, aan de zuidzijde ter hoogte van de Segeersstraat. Het was kantoor aan huis, zoals gebruikelijk was in die tijd. F.W. Adriaanse hierover:

"Het was zo'n langgerekt huis met een hele lange gang. Als er dan gebeld werd moest het bellemeisje gaan kijken wie er aan de deur stond. Maar het was 'kantoor niet bellen'. Het kantoor was in de eerste twee kamers en suite aan de straatkant."

Volgens zijn zoon heeft Adriaanse daar meteen een grote praktijk opgebouwd,

"... maar we moeten natuurlijk niet vergeten dat het toen een beetje een ouwe-sokkenboel was. Hij kwam daartussen met frisse kracht en energie."

Adriaanse bracht in ieder geval op één terrein werkelijk vernieuwing: hij was de eerste, of één van de eersten, die in Middelburg in een auto rondreden. Hij had het vehikel aangeschaft toen hij nog deurwaarder was in Hulst, waar hij aanvankelijk zijn werkzaamheden nog te paard had verricht.

Er was sprake van een gemengde, en dus soms ook kleurrijke praktijk. "F.W." vertelt van een strafzaak van zijn vader in die beginjaren, toen het nog een eenmans-praktijk was:

"Hij was als raadsman toegevoegd aan een moordenaar, die een marskramer had vermoord. Marskramers liepen met zo'n kastje waarin ze ook altijd hun geld bij zich droegen. De moordenaar had die marskramer zijn keel afgesneden om hem van zijn geld te beroven. Daarna, zo vertelde hij mijn vader, "toen had ik zo'n honger en toen heb ik eens even in die knapzak van die man gekeken en daar zaten broodjes in, gesmeerd en met vlees belegd. Nou dat vlees heb ik natuurlijk niet opgegeten, want het was vrijdag" "

Hoewel Adriaanse niets wist van varen wist hij zich met name ook in de maritieme sector bijzonder goed in te werken. Al spoedig had hij een vaste cliënt als de Societé Anonyme de Remorquage à Hélice, een van de voorlopers van de Union de Remorquage et Sauvetage, de bekende hulp- en bergingsdienst uit Antwerpen. Hij

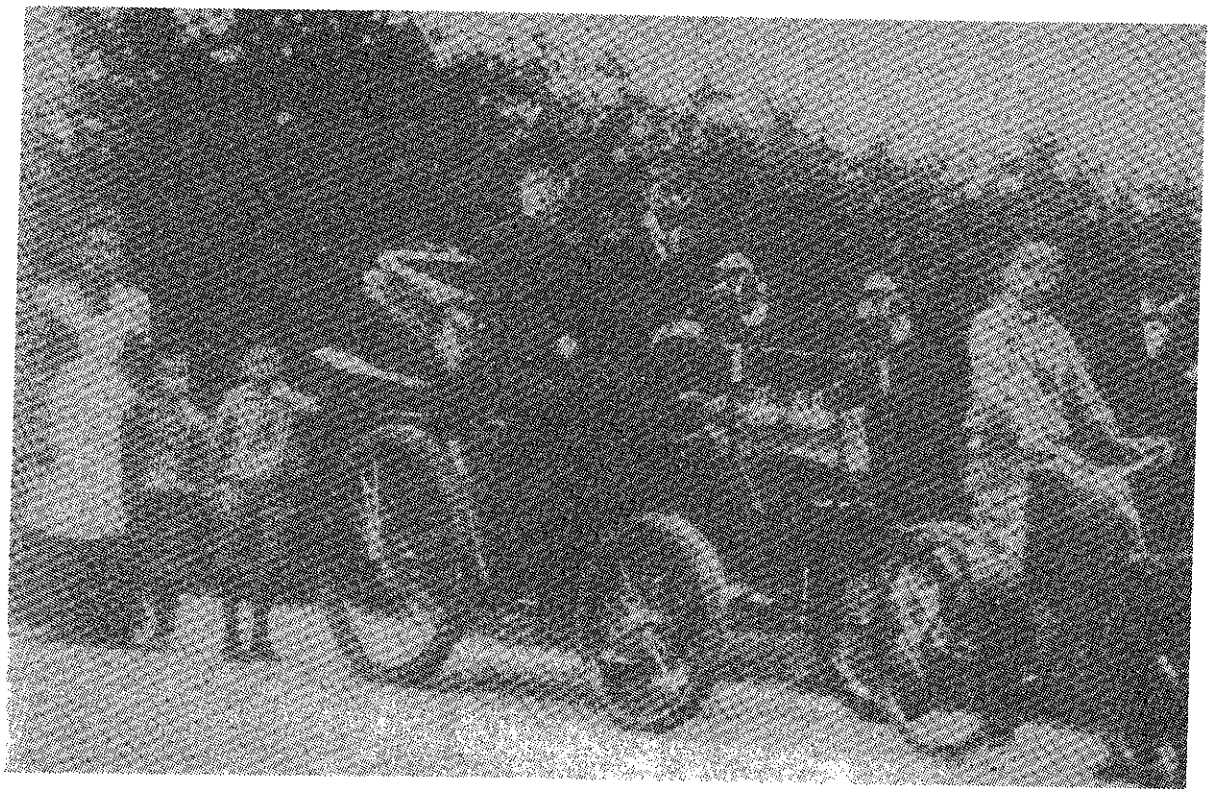

Mr. J.H. Adriaanse met zijn gezin en met zijn eerste auto.

is daarvoor tijdens de Eerste Wereldoorloorlog zelfs in Engeland geweest om daar zaken te regelen. De maritieme sector werd de hoeksteen van de praktijk, financieel gesproken, want met name aanvaringen waren zeer lucratief.

Het bleef overigens niet bij aanvaringen. Andermaal F.W.:

> *"Toen ik in 1922 in de praktijk kwam speelde de grote zaak van de Glen Graham. Dat was een miljoenenaffaire. De Glen Graham was een schip dat, geladen met sojabonen, een aanvaring had gehad. In verband daarmee werd een noodreparatie verricht door de Schelde. Doordat toen die zakken sojabonen niet voldoende van de branders van de lasapparatuur verwijderd werden gehouden is die boel in de fik gegaan. Dat hele schip is uitgebrand. Dat was natuurlijk een enorme schade. De Rotterdamse Rechtbank heeft De Schelde veroordeeld. Dat vonnis is echter in hoger beroep vernietigd. Het feit, dat De Schelde kapot zou gaan als ze die schade hadden moeten betalen, heeft volgens mij toch wel een beetje een rol gespeeld bij de beoordeling."*

Adriaanse sr. bekleedde buiten de advocatenpraktijk veel nevenfuncties. Zo was hij onder meer voorzitter van de Vereniging voor recht en van 'Uit het volk voor het

volk', terwijl hij ook politiek actief was. Zie nogmaals het eerder genoemde artikel uit de Provinciale Zeeuwsche Middelburgsche Courant:

"In 1911 werd mr. Adriaanse gekozen tot lid van den gemeenteraad alhier en was dit gedurende 12 jaar. In 1923 kon hij zich niet meer herkiesbaar stellen, omdat hij te Oostkapelle een landhuis had laten bouwen en verplicht was zijn woonplaats daarheen over te brengen. In 1919 was hij intusschen ook lid geworden van den Provinciale Staten, waarin hij nog steeds deel uitmaakt van de Vrijz.-Dem. fractie.

Al heeft de jubilaris Middelburg officieel verlaten, zijn hart hangt toch nogaan zijn geboorteplaats en daar neemt hij nog op verschillend gebied aan het openbaar leven deel. Speciaal de sport heeft steeds zijn groote belangstelling gehad en niettegenstaande het klimmen der jaren, doet hij zelf nog aan gymnastiek en zwemmen. Dit is mede oorzaak, dat hij nog voorzitter is van de commissie van toezicht en bij belangrijke voetbal- of andere sportwedstrijden steeds aanwezig is. De sociëteit De Vergenoeging heeft in hem zijn voorzitter en als zoodanig is er ook extra werk aan den winkel dit jaar. Van het bestuur over het Middelburgsch Muziekkorps is hij eveneens voorzitter, terwijl hij toont met zijn tijd mede te gaan door het voorzitterschap van de afdeeling Zeeland van de A.V.R.O."

Het "extra werk" voor de sociëteit betrof de herbouw van het op 19 februari afgebrande sociëteitsgebouw. Tot zijn belangrijke bijdragen aan de sportwereld behoorde het in 1916 als voorzitter van de "Centrale Sport- en Atletiekvereniging" bewerkstelligen van de verzoening tussen "Olympia" en "Zeelandia", wat uitmondde in de fusie van deze verenigingen tot de voetbalvereniging "MV & AV Middelburg".

Zoals hierboven uit de mond van Mr. F.W. Adriaanse al werd opgetekend voegde deze laatste zich als advocaat bij zijn vader in 1922. Hij werd op 3 mei beëdigd. In 1897 in Hulst geboren had hij - zo heeft hij de PZC verteld in 1982 bij zijn afscheid na 60 jaar advocatuur - nadat hij in Middelburg de rijks-hbs had gevolgd en vervolgens staatsexamen A had gedaan, eigenlijk kunstgeschiedenis willen gaan studeren. Denkend aan zijn toekomstmogelijkheden werd het echter rechten, aan de GU in Amsterdam:

"Ik had wel in gedachten dat ik in de praktijk van mijn vader in Middelburg terecht zou komen en met dat idee in het achterhoofd leek het goed om een tijdje in een grote stad te wonen. Vandaar dat het niet Leiden is geworden."

Aanvankelijk stond de zoon op kantoor bekend als "junior", maar toen zijn broer

De heer Mr. Joh. Adriaanse houdt, in zijn functie van voorzitter van de "Centrale Sport- en Atletiek-vereniging", de openingstoespraak bij de ingebruikneming van het sportpark aan de Nadorstweg.

ook in de praktijk werd opgenomen (in 1923) werd het "F.W." (en wat zijn broer betreft "P.C."). F.W. werd door zijn vader al spoedig ook in de "natte praktijk" ingewijd:

> *"Zo had ik in een belangrijke aanvaringszaak een pleidooi voor de Rotterdamse Rechtbank, terwijl mijn vader een pleidooi had voor het Haagse Hof. 's-Avonds zijn wij samen naar de Koninklijke Schouwburg gegaan."*

De praktijk bleef echter een gemengd karakter houden en bestreek in die tijd heel Zeeland. Dat blijkt uit een geval dat F.W. ook aan de PZC vertelde bij zijn afscheid:

> *"Ik had gepleit in een zaak van een Cadzands meisje met een buitenechtelijk kind. Pro Deo. Maar niet helemaal. Ze kwam met haar vader op kantoor, haalde haar beurs tevoorschijn en legde een kwartje op tafel: "Das voor joe, voor niks kun je niet werken".*

Het gewone tarief voor een advies was in die tijd *f* 1,80. F.W. vertelt dat overigens bij afwezigheid van de advocaten ook wel eens werd geadviseerd door de chef de bureau, de latere deurwaarder Willeboordse, die dan ook dit tarief in rekening bracht! F.W.:

"Als een nieuwe zaak binnenkwam schreef Willeboordse dat met een zekere wellust op. Dan was het "retenue" misschien een rijksdaalder of zoiets. Daarbegon het allemaal mee. Maar het officiële tarief werd niet altijd zo strikt gehanteerd. Dat was absoluut onmogelijk."

Op 1 januari 1938 legde Adriaanse senior de praktijk neer en liet deze over aan zijn zoons. Omstreeks die tijd werd het kantoor ook zo nu en dan betrokken bij de Spaanse burgeroorlog. F.W.:

"Een maritieme zaak van enig gewicht speelde in de Spaanse Burgeroorlog. Daar had je twee partijen, de rechtsen en de linksen. De linksen hadden de Baskische Republiek opgericht. Die was door Frankrijk onder andere erkenden nog door een paar landen en heeft nog jarenlang voortbestaan in naam en op papier, maar was eigenlijk allemaal lucht. Op een goed ogenblik moest voor één van de partijen een schip van de andere worden aangehouden. En dat heb ik ook aangehouden, met hulp uiteraard van politie enzovoort. Maar die kapitein weigerde stil te houden, dus wij stonden daar met de deurwaarder aan boord en zij voeren het gat uit! Maar toen was De Rijke op het parket, een hele gekke vent, en die is er in geslaagd om de Marine in beweging te brengen. Toen we voor Westkapelle lagen kwam er een torpedobootjager langs met De Rijke aan boord en die heeft ons ontzet en het schip gedwongen weer terug naar Vlissingen te gaan.

Veel interessanter nog is de zaak van het schip met kerkschatten, de Thorpehall. Dat schip was via Bilbao geloof ik en via Frankrijk in Vlissingen verzeild geraakt en was daar aan de ketting gelegd. Die Thorpehall, daar lag dus een hele hoop heel kostbare kerkschatten in, goud en zilver, die door de linksen waren meegenomen. Advocaat van de Paus was Salomonson senior. We hebben er toen in kort geding over gepleit. Dieleman kwam op voor de linkse Spanjaarden en stelde een tegenvordering in; de bevoegdheid van de Middelburgse rechtbank was zeer dubieus, maar met die tegenvordering lag dat vast. Ik was alleen maar advocaat van de rederij en ik had met die schatten op zichzelf niks te maken. Die Thorpehall heeft jaren en jaren in Vlissingen gelegen. De kapitein nodigde mij altijd uit voor een etentje. Hij had ook zijn vrouw laten overkomen: "I am knitting all the day long". Ze zat inderdaad altijd te breien. Die schat is na de oorlog weer teruggegaan naar Spanje toen rechts aan het bewind was gekomen."

Niet lang na het uittreden van Adriaanse senior leek aan de praktijk de doodsteek te worden toegediend: tijdens het bombardement van Middelburg in 1940 brandde het huis- en kantoorpand tot de grond toe af. Van de praktijk was niet meer dan een

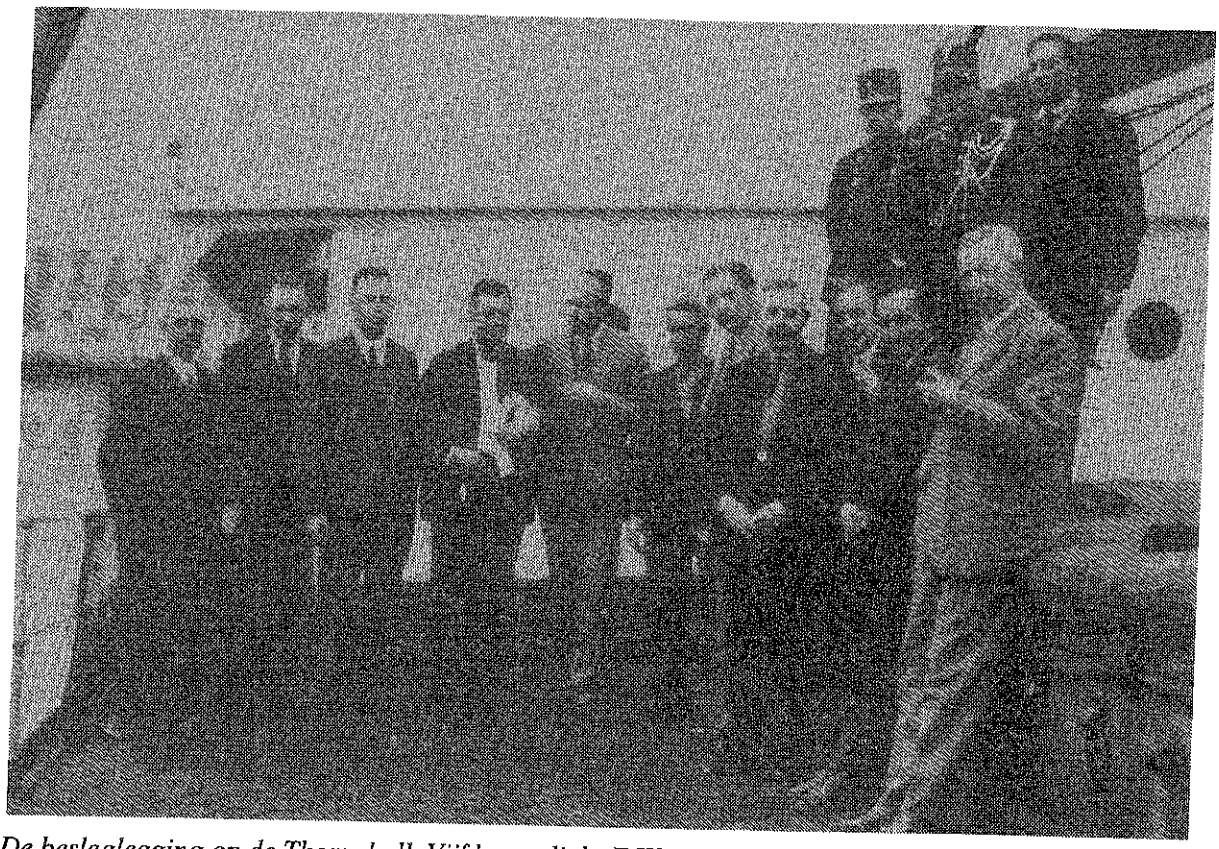

De beslaglegging op de Thorpehall. Vijfde van links F.W. met lint deurwaarder Willeboordse.

hoopje as over. F.W.:

> *"Van de Rechtbank kon ik toen gratis copieën krijgen van de stukken, die bij de Rechtbank berustten. Die werden overgetypt. Zo kreeg ik tenminste het halve dossier weer terug. Maar de bewijsstukken waren daar natuurlijk niet bij, dus daar had je nog niet zoveel aan.*
> *Dadelijk na de brand ben ik gelukkig zo verstandig geweest weer nieuwe boeken aan te schaffen. De wederopbouw van de praktijk was echter niet gemakkelijk. Er was praktisch geen praktijk, zeker niet voor diegenen, die geen moffenvriend waren. Dan wist toch het publiek: "die vent moeten we niet hebben want die krijgt niks gedaan bij de moffen." Wel waren er veel strafzaken, bijvoorbeeld over het slachten van beesten. De kunst was dan daar een noodslachting van te maken, omdat de betrokkene anders tot een werkkamp veroordeeld werd. Noodgedwongen heb ik ook enige malen voor moffenrechtbanken gepleit."*

Nog in 1940 heeft F.W., die inderdaad geen "moffenvriend" was, enige tijd in het "Oranjehotel" moeten doorbrengen. In het vrijmetselaarstijdschrift "AMT" werd in het meinummer van 1994 hierover door de conservator E.P. Kwaadgras geschreven:

"Tijdens een bijeenkomst in het Ordegebouw in Den Haag, op 9 november 1940, reikte de Duitser Werner Schwier, belast met de liquidatie van de vrijmetselarij en aanverwante organisaties in Nederland, deze instructie ("Richtlijnen voor de Provinciale Liquidateuren", subtitel: "Richtlijnen vooor de verbeurdverklaring en vernietiging van Vrijmetselaars-bibliotheeken, de correspondentie, de voorwerpen benoodigd voor het ritueel en de internationale Symboliek, die zich buiten de te liquideeren boedel bevinden", red.) uit aan een twaalftal als zodanig, aangestelde 'Provincie-Liquidateuren', die elk in hun rayon het karwei moesten klaren. Ook zijn Nederlandse zetbaas, de Haagse advocaat Joan Muller, door de bezetter benoemd tot 'Generaal Liquidateur', was daarbij aanwezig.
Een dramatisch moment was de arrestatie, staande de vergadering, van mr F.W. Adriaanse, advocaat en procureur te Middelburg. Hij had van Muller de provincie Zeeland als rayon gekregen. Hiertoe was hij in augustus 1940 telefonisch benaderd. Hij had bedenktijd gevraagd, en overlegde met enkele vrienden, met wie hij in het bestuur van de Nederlandse Unie zat. Verder zocht hij contact met 'de leider van de Loge der Vrijmetselaren te Middelburg, genaamd Dekker'. Hij heeft toen, 'om te redden wat er te redden zou zijn', besloten de benoeming te aanvaarden. Tijdens de bijeenkomst in Den Haag zette Schwier uiteen dat er een 'verrader was binnengeslopen', daar Adriaanse lid was van de Unie en geen Nationaal-Socialist. Twee Duitsers in uniform kwamen binnen en arresteerden hem, waarna hij naar de gevangenis in Scheveningen werd gevoerd. Noch Muller, noch een der andere aanwezigen verzette zich tegen deze gang van zaken. Na tien dagen is Adriaanse in vrijheid gesteld. Inmiddels was hij vervangen door een betrouwbaarder sujet."

De wederopbouw van de praktijk in de oorlogsjaren werd verder verstoord door het feit dat F.W. en zijn broer P.C. in 1942 werden geïnterneerd als gijzelaar in Sint Michielsgestel. Gedurende die periode van ca. een jaar heeft Mr. A.J. van der Weel belangeloos de praktijk waargenomen, een eerste stap wellicht op weg naar de latere samenwerking.
Een tweede verstoring volgde toen Middelburg weliswaar al bevrijd was maar Walcheren nog onder water stond. Er waren toen wel zo'n dertig mensen in het kantoor-annex-woonhuis, vanwege alle evacuées die waren opgenomen. Er is toen (in 1945) één keer een Duits vliegtuig overgekomen dat twee bommen op het huis heeft gegooid. Als door een wonder werd niemand getroffen. De bommen kwamen in de kelder terecht. Alle schrijfmachines gingen echter bij die gelegenheid verloren.

Alle zorgen weerhielden F.W. er niet van eind 1944 het initiatief te nemen tot oprichting van de Zeeuwse Volks Universiteit (ZVU), om het culturele leven in Zeeland weer op gang te brengen. Hij werd de eerste voorzitter, en bleef die functie vervullen tot 1965. De ZVU organiseerde in die beginjaren veel concerten en toneelvoorstellingen, een activiteit die later door anderen is overgenomen.

De praktijk werd na de oorlog weer met verve ter hand genomen, zij het nog niet met de gejaagdheid die het advocatenkantoor van tegenwoordig kenmerkt. F.W.'s zoon, mr. F.K. Adriaanse, vertelt hierover:

"Mijn vader heeft jarenlang lessen recht gegeven aan de Handelsschool, gevestigd aan de Dam. Hij heeft daar overigens veel profijt van gehad in de praktijk, want hij deed er relaties op. De lessen waren iedere vrijdagmorgen van 9.00 tot 10.00 uur. Iedere vrijdagmorgen betekende dat een enorme strijd: Wij hadden kantoor aan huis, en ik weet dus dat mijn vader nooit om negen uur beneden kwam.

De werktijden waren toen trouwens ook wel anders dan nu. Tegen een uur of twaalf stond mr. Vlaming, die wat eerder begonnen was dan mijn vader, al te drentelen, om om twaalf uur met mijn vader te vertrekken naar het Koffiehuis, waar ze dan een paar koppen koffie dronken. Om één uur moest mijn vader weer aan de lunch zitten, want dan moest er naar het nieuws geluisterd worden. Na het eten werd er vervolgens nog even gerust voordat het werk werd hervat."

Mr. M. Vlaming, van huis uit oesterkweker te Yerseke, was in 1940 als advocaat beëdigd. Eind veertiger jaren associeerde F.W. zich met hem, nadat P.C. en hij hadden besloten afzonderlijk van elkaar verder te gaan. Vlaming en F.W. hadden elkaar goed leren kennen in het gijzelaarskamp in St. Michelsgestel, waar zij beiden in 1942/43 geruime tijd doorbrachten.

In zijn jonge jaren had mr Vlaming zowel een race-auto als een vliegtuig. Het verhaal gaat, dat hij per vliegtuig een noodlanding heeft moeten maken op Schouwen-Duiveland, waar hij vervolgens de dochter van de dorpsdokter onmoette, die later zijn eega zou worden. In de dagelijkse praktijk was mr Vlaming intussen de kalmte zelve. Hij pendelde dagelijks heen en weer tussen Middelburg en Yerseke in een Pontiac, later een (grote) Chevrolet. Op de toen nog tweebaansweg door Zuid-Beveland reed hij echter steevast niet harder dan 60 km/uur, waarmee hij een stop vormde op het zich achter hem opdringende verkeer. Het was voor hem een duidelijke principe-kwestie, uitsluitend voor het dagelijks woon-werkverkeer, want in de vakanties reed hij wèl hard.

1E JAARGANG - No. 1 - APRIL 1946 - VERSCHIJNT TIEN MAAL PER JAAR

DE ZEEMEEUW

REDACTIE: G. BALLINTIJN
H. PIETERS EN H. SINNEMA

ORGAAN DER STICHTING ZEEUWSCHE VOLKSUNIVERSITEIT

REDACTIE-ADRES: ZEEUWSCHE VOLKSUNIVERSITEIT - MIDDELBURG

Ten geleide....

Het stemt tot voldoening, dat wij — thans reeds.... thans eindelijk.... — het eerste nummer van ons eigen tijdschrift in het licht kunnen geven.

Thans reeds — in het pas begonnen tweede jaar van ons bestaan.

Thans eindelijk — nu bij den breeden uitbouw van ons werk, dat zich meer en meer over de geheele provincie is gaan vertakken, steeds dringender behoefte bestond aan een orgaan, dat onze zoo talrijke leden hechter nog dan tot dusver zou binden aan onze Stichting. Een orgaan, dat belangstelling wekt, dat boeit, bezighoudt en voortdurend herinnert aan wat de Z.V.U. wil en doet; dat — als de trotsche vrije vogel, waarvan het den naam draagt, wiekend over het Zeeuwsche land — uitvliegt over de gansche provincie en ook onze verst verwijderde leden gedurig de stem der Z.V.U. laat hooren.

Er is, in deze na-oorlogsjaren, nog te veel dat U, onze leden, van ons werk afleidt.

De Zeemeeuw vertelt U van dit werk. Zij roept U, noodt U, om toch vooral te komen naar onze uitvoeringen, onze lezingen, onze tentoonstellingen en cursussen.

De Zeemeeuw is Uw gids, Uw programmma, Uw geheugen....!

Wij verwachten van deze uitgave veel goeds, voor de Z.V.U., en dus voor U, maar vooral ook voor ons goede Zeeuwsche land, dat wij allen, op onze eigen wijs en naar eigen aard en kunnen, getrouwelijk willen dienen.

Mr. F. W. ADRIAANSE,
Voorzitter der Z.V.U.

Mr. C.H. Brinkman, die jaren later op kantoor kwam in de opengevallen plaats van mr Vlaming, vertelt over hem:

"Ik heb hem maar enkele keren ontmoet. Hij had binnen kantoor zich een bijzondere reputatie opgebouwd. Ook al ging het om zeer grote belangen en stond er veel op het spel, zijn kalmte verloor hij nooit. Het enige dat hem tot impulsieve daden kon brengen was zijn open oog voor vrouwelijk schoon. Zo werd verteld dat hij meermalen tijdens een gesprek met één van zijn kantoorgenoten, intussen vanuit zijn kamer uitkijkend op de Lange Delft, dit gesprek plotseling en zonder verdere opgaaf van redenen onderbrak om de Lange Delft op te lopen als hij daar een "schone" voorbij zag komen."

Vanaf 1950 was ook mr. C.F.J.J.M. van Nispen tot Sevenaer enige jaren aan het kantoor verbonden. Behalve in vele merkwaardige wapenfeiten leeft hij in de kantoorgeschiedenis vooral voort doordat hij, als hij echt geen verweer meer kon bedenken tegen het betoog van de andere partij, in processtukken placht te schrijven: "Aan deze stelling van eiser gaat gedaagde met een wijze glimlach voorbij"!

In 1952 werd F.W. benoemd tot lid van de eerste Algemene Raad (het landelijk bestuur) van de toen gevormde Nederlandse Orde van Advocaten. Zoals hij zelf vertelt:

"In 1952 is de Advocatenwet in werking getreden. Bisdom (mr. C.R.C. Wijckerheld Bisdom, red.) leidde de oprichtingsvergadering van de Nederlandse orde. Er werden toen zes of zeven vaste leden voor de Algemene Raad gekozen en twee plaatsvervangers. Nysingh uit Zwolle en ik werden de plaatsvervangers. Dat plaatsvervangerschap betekende eigenlijk alleen maar dat, als er gestemd moest worden, je alleen mocht meestemmen als er een lid niet was. Later ben ik trouwens gewoon lid geworden."

F.W. kreeg de buitenlandportefeuille, die hij met veel plezier beheerde, getuige zijn trouwe verslaglegging van de buitenlandse congressen die hij bezocht in het Advocatenblad van 1953 tot 1959 (met nog een "nabrander" in 1967). De boeiend geschreven verslagen waren uiterst persoonlijk gekleurd. Zijn eerste verslag -van een congres in Brussel- bijvoorbeeld begon met een beschrijving van de problemen die hij ondervond omdat de voetrem van zijn auto het had begeven!

Niet alleen het kantoor Van der Weel was actief op het terrein van de overheid, zo blijkt uit het volgende verhaal van F.W.:

"Ik was advocaat van Zierikzee. Ben ik altijd raadsman van geweest, jarenlang. Vandaar ook dat ik in '53, met de overstroming, met allerlei kunst en

vliegwerk naar Zierikzee moest komen. Ik heb hier nog de papiertjes die ik toen moest meenemen om aan te tonen dat ik daar wel degelijk iets te maken had. Schuurbeque Boeije, die toen burgemeester was, had op grond van de Gemeentewet - die in geval van hoge nood de burgemeester bijzondere bevoegdheden geeft - gedecreteerd dat er een paar duizend inwoners wegmoes-

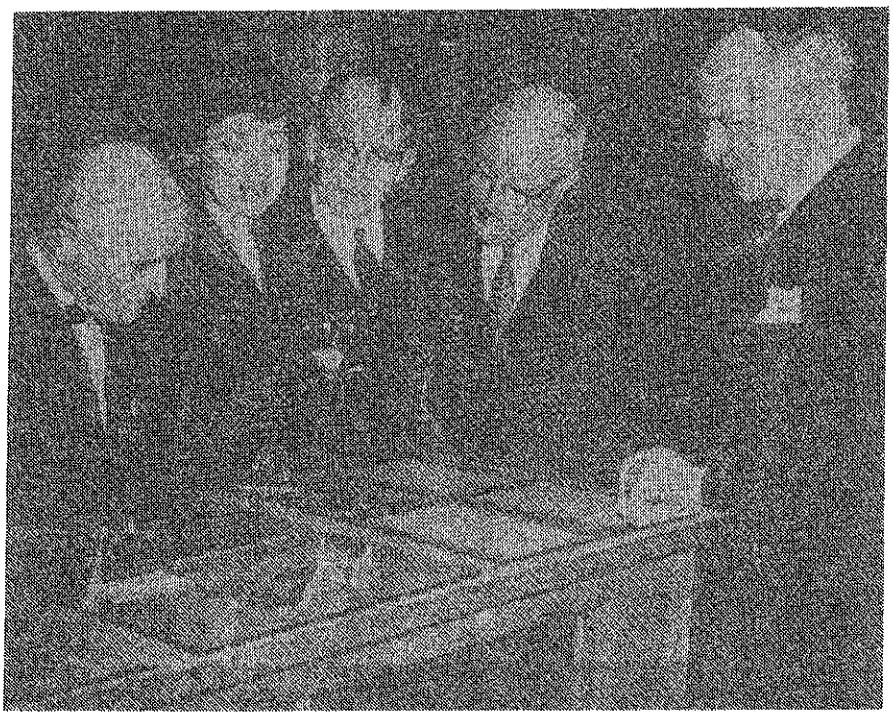

In de Provinciale Bibliotheek te Middelburg is donderdag 'n expositie geopend, ingericht ter gelegenheid van het 150-jarig bestaan van de Schouwburg.
Op de foto v.l.n.r.: de heer H. Pieters, bibliothecaris van de Provinciale Bibliotheek, mevrouw Adriaanse, de heren J.A. Tavenier jr. commissaris, B.A. van Verre, directeur en mr. F.W. Adriaanse, president commissaris van de N.V. De Middelburgse Schouwburg.

(Foto P.Z.C.)

Niet alleen in de ZVU was F.W. cultureel bestuurlijk actief, getuige deze foto in de P.Z.C. van 26 februari 1958.

ten omdat Zierikzee overbevolkt was. Alles stond toen onder water op Schouwen. Een advocaat, mr. Keuning, had zich opgeworpen als raadsman van een stuk of wat weigerachtige Zierikzeenaars en is een kort geding begonnen tegen de gemeente. Ik moest toestemming hebben van de raad om voor de gemeente te procederen, en Schuurbeque Boeije verzocht mij toen om de zaak te komen uitleggen in de gemeenteraad van Zierikzee. Dat was al een belevenis, maar ik kreeg toestemming om te procederen. Het kort geding heeft eerst hier in Middelburg gediend en later in hoger beroep in Den Haag. Bij de behandeling van het appèl waren er tientallen verbannen Zierikzeenaars als publiek. De hele zaal zat stamp- en stampvol. Tijdens het pleidooi viel de President van het Hof mij ineens in de rede met de vraag of een bepaalde Inspecteur van Belastingen ook geëvacueerd moest worden. Toen ik zei dat ik dacht dat dat niet het geval was liet de President blijken dat (de naam van de) vrouw

van de bewuste Inspecteur hem bekend was. Na die mededeling mocht ik doorgaan. Maar even later vroeg de President: "En is er nou nog een klokkemaker? Stel je nou voor dat je horloge eens kapot ging!" Vreemde opmerkingen, die heel vervelend waren waar je clienten bij zaten."

In 1956 trad de zoon van F.W., mr. F.K. Adriaanse - om begrijpelijke redenen al snel "F.K." gedoopt -, toe tot het kantoor van zijn vader, een jaar later gevolgd door zijn vrouw, mr. M. Adriaanse-Quint. F.K. gaf daarmee uitvoering aan de moeilijke keus die hij had gemaakt tussen een loopbaan als musicus (hij was een zeer talentvol violist gebleken) en het meer prozaïsche bestaan van advocaat, een vergelijkbare keus met die welke ook zijn vader destijds had gemaakt tussen de kunst en de rechtspraktijk. Hij bleef overigens een dubbelleven lijden, enerzijds advocaat, anderzijds in zijn vrije tijd concertmeester van het Zeeuws Orkest en beöefenaar van kamermuziek.

Zoals ook thans nog gebruikelijk voor beginnende advocaten kreeg F.K. gevarieerd werk te doen:

"Zeer kort na mijn beëdiging in maart 1956 kreeg ik mijn eerste strafzaak: een jongeman die preventief was vastgezet wegens de diefstal van een fiets. Bij mijn pleidooi bepleitte ik clementie met onder meer het argument dat zijn vader een 'potator strenuus' was. Het leek mij onkies in aanwezigheid van mijn cliënt zijn vader simpelweg als een dronkelap te betitelen... Mijn eerste faillissement eindigde met een opheffing bij gebrek aan baten, omdat het actief slechts bestond uit één oude damesfiets. Mijn curandus ontpopte zich later als een befaamd groot-oplichter van internationale allure!"

Ook F.K. werd al spoedig ingeschakeld in de "natte praktijk". Zijn eerste scheepsbeslag was voor hem memorabel:

"Het betrof de Mariante, althans een schip dat al zeer vaak van naam was veranderd maar bij vertrek uit Antwerpen getooid was met genoemde naam. Zoals zo vaak had de belanghebbende ervoor gekozen tot beslaglegging onder Nederlandse jurisdictie over te gaan. Het schip werd in Vlissingen opgewacht door een sleepbootje, met aan boord deurwaarder Van Dijke, de heer Van Haastert (de indrukwekkende chef de bureau van het kantoor Trenité in Rotterdam, de opdrachtgever voor het beslag) en ik, jong en pril advocaat die ook wel eens een scheepsbeslag van nabij wilde meemaken, in de rol van procureur. Zaterdagnacht doemde een schip in het donker op, een kolenschuit, waarop in het schijnsel van het zoeklicht duidelijk "Mariante" te lezen stond. Wij klommen in de genoemde volgorde aan boord, waar we een furieuze ship-

owner troffen, vergezeld van een schone diva in avondtoilet, wellicht zijn echtgenote. Toen deze woedend vroeg wat dit allemaal te betekenen had, wees Van Dijke geschrokken naar Van Haastert, en deze tot mijn schrik weer naar mij. Gevolg was dat ik ter plekke een uiterst ingewikkeld juridisch verhaal in het Engels moest gaan vertalen voor een niet zeer welwillend oor.
Uiteindelijk werd het schip formeel in beslag genomen en gingen wij van boord. Niet duidelijk was echter of het schip op de rede kon blijven liggen of "naar binnen" moest. Van Haastert vond dat ik dit moest zeggen, maar ik had geen flauw idee, dus besloot ik het kantoor Trenité te bellen, zondagmorgen om 4 uur! Uiteindelijk kreeg ik met veel moeite een zekere "Ab" aan de telefoon, die ook al vond dat ik het moest zeggen. Ik had de tegenwoordigheid vangeest om te antwoorden dat ik niet de opdrachtgever was voor het beslag maar "Trenité". Ab toonde zich toen besluitvaardig: "dan moet het naar binnen". Toen ik dat aan Van Haastert rapporteerde greep die naar zijn hoofd: "Ab?! Dat is de jongste stagiaire van het kantoor, en die doet alles fout!"

Al in 1957 kon F.K. ook de balie laten kennisnemen van zijn muzikaal talent door tijdens de jaarvergadering van de Nederlandse Orde van Advocaten in Groningen als primarius met enkele ambtsbroeders een strijkkwartet van Haydn te spelen.

In datzelfde jaar, bij gelegenheid van de 60-ste verjaardag van F.W., sprak A.J. van der Weel laatstgenoemde in dichtvorm toe. Met een verwijzing naar de praktijk en het telegramadres van het kantoor Adriaanse had hij onder meer de volgende regels gedicht:

"Als op de Schelde twee schepen elkaar rammen,
is het ADRIA voor telegrammen."

Het bleven nog vele decennia gevleugelde woorden.

"Eerbied voor de rechterlijke autoriteiten" was niet slechts een frase in de advocateneed. F.K.:

"Op de rolzitting zaten, zoniet alle dan toch vele procureurs, ook van elders in de provincie, die telkenmale opstonden, wanneer zij het woord richtten tot de President danwel door de President werden aangesproken. Als jonge advocaat waren wij vol ontzag voor de oudere procureur die de President simpelweg toesprak met "president" in plaats van "mijnheer de president"."

Van 1959 tot 1967 was F.W. Deken van de Orde van Advocaten in het Arrondissement Middelburg, na vanaf de oorlog al deel te hebben uitgemaakt van de Raad van Toezicht (waarvan vele jaren als secretaris).

De praktijk van het kantoor bleef gevarieerd. Zo kan F.K. terugblikken op een zaak, waarvan het feitencomplex grote gevolgen had voor de Middelburgse rechtspleging:

"Eind zestiger jaren mocht ik als toegevoegd raadsman de jongeman bijstaan, die het gebouw van de Middelburgse Rechtbank in brand stak, omdat de Rijks-

Enkele procureurs tijdens de rolzitting (omstreeks 1961). Tweede van links F.K. Tekening mr. J.J. van der Weel.

dagbrand alweer zo lang geleden had plaats gevonden en zijn makkers hem onder druk zetten door hem er van te betichten, dat hij deze brand niet zou durven aansteken."

Een compleet zwartgeblakerde bibliotheek met dito boeken was slechts één van de gevolgen van het feit dat hij durfde.

Natuurlijk deed het kantoor ook veel echtscheidingen. In de echtscheidings-praktijk kon onder het toentertijd nog geldende oude recht alleen echtscheiding worden verkregen op grond van gesteld (realiter al dan niet gepleegd) overspel en lukte dat niet, dan moest subsidiair scheiding van tafel en bed worden gevorderd op grond van mishandelingen, buitensporigheden en/danwel beledigingen. Voor het in de juiste procestaal opstellen van processtukken vormde deze echtscheidingspraktijk een zeer goede leerschool. Wist de cliënt zich niet meer de juiste scheldwoorden van zijn huwelijkspartner te herinneren, dan kon zijn of haar geheugen worden opgefrist aan de hand van een op discrete wijze te raadplegen lijstje met scheldwoorden, dat de jongere advocaten daartoe in hun bureaula hadden. Had de man de bril van zijn vrouw stukgeslagen dan heette het, dat hij in een poging haar te kalmeren met zijn pink achter een poot van haar bril was blijven haken. En had de vrouw het volledig serviesgoed stukgehakt dan werd deze buitensporigheid wat afgedempt

met de stelling, dat zij zich helaas in haar wanhoop aan enige keramische producten had vergrepen. Ook F.K. deed echtscheidingen:

"Ik herinner mij nog hoe ik bij getuigenverhoren omtrent aan mijn cliënt verweten mishandelingen van zijn vrouw de rechter-commissaris tot razernij bracht door een getuige te vragen, of hij of zij ook gezien had wie er vastzat aan het been, dat de vrouw vanuit de voordeur van de echtelijke woning de straat op schopte."

Toen het afscheid van de praktijk van mr. Vlaming op handen was werd geadverteerd voor een opvolger. Begin 1971 maakte mr. C.H. Brinkman de overstap van een Arnhems advocatenkantoor naar het kantoor Adriaanse. Met recht een hele stap:

"Toen zij hoorde dat Marie Louise en ik naar Zeeland zouden komen en dat ik hier als advocaat werkzaam zou zijn, zei een vriendin van mijn schoonmoeder, die in Middelburg woonde, dat dat een goede keuze was en dat er ook nog twee zulke leuke jonge advocaten deel uitmaakten van de Balie! Zij doelde daarmee op de mrs. J.J. van der Weel en F.K. Adriaanse, die in die tijd ongeveer 40 jaar waren... Er was één advocaat-stagiaire, verbonden aan het kantoor van mr J.F.C. van Deinse, en de rest van de nog slechts ongeveer dertig leden sterke Zeeuwse Balie was derhalve ouder, danwel zeer veel ouder. In die situatie is eigenlijk pas wijziging gekomen na 1975 met een zeer sterke groei in het begin van de 80-er jaren."

Ook het kantoor en de daar werkzame personen hadden zo hun eigen bijzonderheden. Wij laten mr. Brinkman nogmaals aan het woord voor een sfeertekening:

"Al bij mijn eerste bezoek kreeg ik te maken met het fenomeen van de intercom. Na een rommelend geluid kreeg één van de twee secretaresses in het benedenkantoor opdracht mij bij mr F.W. Adriaanse te brengen. Ik kon deze instructie geheel meebeluisteren zoals in sommige gevallen later ook cliënten wel eens verhitte gesprekjes konden meebeluisteren over onvindbare dossiers of nog niet afgemaakte processtukken en ander ongerief op de weg van de advocaat.

Ik kwam binnen in een vrij ruime kamer alwaar achter een groot bureau mr F.W. Adriaanse zat. Een belangrijk deel van de wanden van de kamer werd in beslag genomen door ingebouwde boekenkasten. Aan één zijde waren er ramen die uitzagen op de tuin en in de wand tegenover het bureau van mr F.W. Adriaanse was een vouwwand, die naar ik later zou zien meestal open stond en die aldus uitzicht mogelijk maakte op de eetkamer en de woonkamer van mr F.W. Adriaanse en zijn echtgenote.

Zeker in het begin van de praktijk heb ik nog vele malen voor het bureau van

F.W. gezeten, vaak aan het eind van de dag, die mij naast zijn hartgrondige afschuw van de Ministers-Presidenten van Nederland en Frankrijk van die tijd, beiden van socialistische signatuur, veel over de historie en met name de petit histoire van het kantoor vertelde. Ook werd ik vertrouwd gemaakt met een aantal vaste afkortingen zoals "d.r.j.v." staande voor: "die rotjongen van", een voorvoegsel dat sommige baliegenoten ook wel eens voor hun naam kregen als zij zich de toorn van F.W. op de hals hadden gehaald en natuurlijk het uit

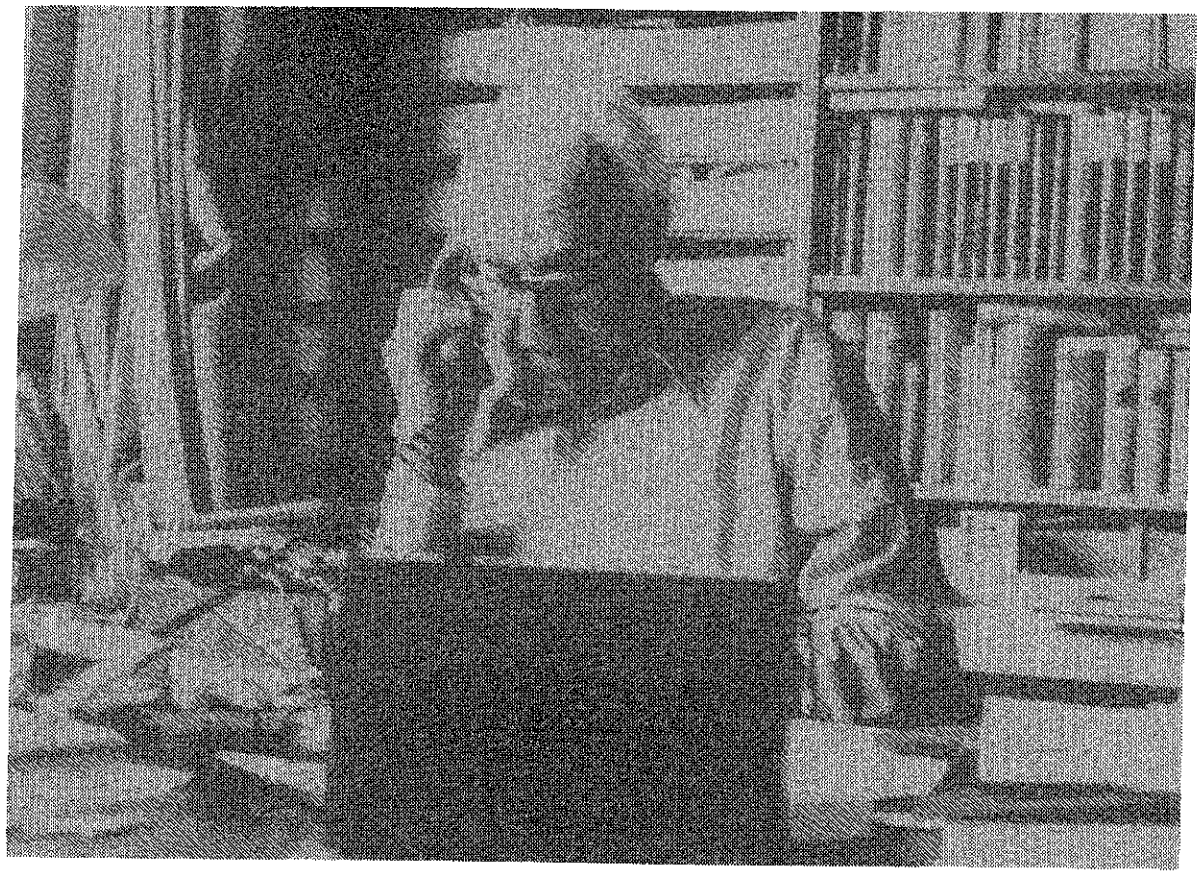

F.W. achter zijn bureau in het kantoor aan de Lange Delft.

"Wouterje Pieterse" stammend achtervoegsel "d.z.b.f.z.", staande voor "die zo bijzonder fatsoenlijk zijn", het vaste epitheton voor de heren Van der Weel, tot wie in die tijd een bepaalde haat-liefde verhouding bestond die ongetwijfeld aan de basis heeft gelegen van de hechte samenwerking na de fusie van de beide kantoren."

Over F.W. als advocaat vertelt Brinkman:

"F.W. had een grote virtuositeit in het samenstellen van teksten, waarbij hij waar nodig zijn eigen geschriften met de schaar en de lijmpot weer hergroe-

peerde. Zijn stijl kenmerkte zich door lange zinnen met veel komma's en tussenzinnen, die echter zodanig logisch van opbouw waren, dat men bij het lezen ervan niet het gevoel had met een nadrukkelijk geconstrueerde of uiterstingewikkelde zinsbouw te maken te hebben. Naast schaar en Pritt-stift kenmerkte het bureau van F.W. zich door een grote hoeveelheid laden, vakjes en opstandjes, waarin naast een grote hoeveelheid dikke dossiers het wemelde van de mappen met nuttige foto's van havens en kanalen, scheepsmodelletjes,bijzondere teksten en wat niet al. Over het gehele bureaublad verspreid lagen verschillende stapels, ook met losse papieren ertussen, en in speciaal daarvoor ontworpen ruimtes lagen diverse kleuren pennen, maar ook de nodige schroevedraaiers, nuttig hulpmiddel in de langdurige strijd met het dicteerapparaat. F.W. "bricoleerde" graag, zeiden wij op kantoor. Geheel anders was dat in de kamer op de tweede verdieping waar mr F.K. Adriaanse residеerde. Hoewel hij natuurlijk ook omgeven was door dossiers en daaronder vele dikke dossiers trachtte hij ervoor te zorgen dat zijn kamer orde en netheid uitstraalde. Dossiers werden met bijbehorende bandjes netjes op stapels in mandjes neergelegd voor de secretaresses om die op te halen en hoewel de aanzwellende papiergolf zo nu en dan dat bepaald wel moeilijk maakte trachtte hij het fraaie houten oppervlak van zijn bureau zoveel mogelijk zichtbaar te houden. "Bricoleren" was zeker niet zijn favoriete hobby en schaar en Pritt-stift gebruikte hij slechts in uiterste nood."

Het kantoor had in die tijd vrij veel strafzaken waar als belanghebbende de schadeverzekeraar achter zat. Het was natuurlijk noodzakelijk voor de behandeling van de strafzaak en een eerste beoordeling van de mogelijke schadevergoedingsplicht van de dader kennis te kunnen nemen van het proces-verbaal. Dat was in die tijd bepaald nog niet zo eenvoudig als het nu is en het gebeurde in die tijd ook nogal eens, dat secretaresses naar de strafgriffie werden gezonden met de opdracht om het strafdossier op te vragen en de processen-verbaal over te typen. Het kantoor Adriaanse had daarop een zeer revolutionaire en moderne oplossing gevonden. Het had namelijk in de advocatenkamer een eigen fotokopieer-apparaat staan (in een afgesloten koffer) waarmee de secretaresses de processen-verbaal eenvoudig konden kopiëren. Omstreeks begin 1970 werd een nieuwe landelijke regeling getroffen, zodat dit fotokopieerapparaat al snel op zolder van het kantoor belandde.

In de PZC van 1 maart 1971 werd de krantenlezer opgeschrikt door de volgende kop:

"WILDE RACE OLIETANKERS OP WESTERSCHELDE EINDIGT MET AANVARING VOOR TERNEUZEN.

Rijkspolitie te water in verklaring: 'Schandalig, misdadig, gewoon piraterij'".

Het kranteartikel zelf zette in met de volgende tekst:

"Een zonderlinge en weergaloze wedstrijd tussen twee met ruwe olie geladen tankers op de Westerschelde is zaterdagmiddag omstreeks vier uur ter hoogte van Terneuzen met een aanvaring geëindigd. Het 42.000 brt metende tankschip Esso Antwerp liep daarna vast op de Middelplaat. De Liberiaanse tanker Panachaikon (40.000 brt) miste op een haar na de Dow-steiger."

Deze "tankerrace" zorgde ook landelijk voor de nodige opschudding. Onder meer werden door het kamerlid Berkhouwer in de kamer aan de ministers van Verkeer en Waterstaat en Binnenlandse Zaken de vragen gesteld of zij kennis genomen hadden van de "hoogst onverantwoordelijke race" gehouden tussen de beide tankers.

De werkelijkheid, waar F.K. mee te maken kreeg, was heel anders. Op 27 februari 1971 arriveerden de Panachaikon en de Esso Antwerp op de rede van Vlissingen. Beide schepen waren bestemd voor Antwerpen. In verband met het tij waren beide schepen gebonden aan een zeer nauwe tijdschema. De Panachaikon kwam als eerste aan, werd beloodst en voer als eerste de Schelde op. Zij werd even later gevolgd door de Esso Antwerp. Intussen was bekend geworden dat de Esso Antwerp als eerste in Antwerpen geschut diende te worden. Tussen de beide schepen werd per VHF-radio afgesproken dat de Esso Antwerp de Panachaikon zou oplopen. Deze oploopmanoeuvre werd in gang gezet door de Esso Antwerp, doch toen de schepen zich op gelijke hoogte bevonden bleven de schepen gelijk opvaren. Oorzaak hiervan was helemaal niet dat de schepen een snelheidsrace tegen elkaar ondernamen, doch door een combinatie van de gevaren snelheden, de betrekkelijk geringe diepte van het vaarwater en een tè geringe dwarsafstand (het vaarwater is ter plaatse niet al te breed) deden zich zodanige zuigingsverschijnselen voor, dat de schepen niet meer van elkaar vrij konden komen. Dit resulteerde uiteindelijk in een aanvaring, waarbij de Esso Antwerp ter hoogte van Terneuzen op de Middelplaat liep.

De beide schepen werden beloodst door Belgische loodsen. De loods van de Panachaikon werd in Nederland strafrechtelijk vervolgd. In deze strafzaak heeft F.K. de loods als advocaat bijgestaan. De loods werd door de Kantonrechter te Terneuzen en de Middelburgse Rechtbank veroordeeld. Het cassatie-beroep werd door de Hoge Raad verworpen. In deze zaak besliste de Hoge Raad, dat niet alleen de kapitein, doch ook de loods van een (zee)schip strafrechtelijk aansprakelijk kan worden gesteld voor scheepvaartovertredingen of -misdrijven. De beide loodsen hebben gedurende deze mislukte oploopmanoeuvre een vrij ongewoon VHF-gesprek gevoerd, dat op het Loodswezen te Vlissingen automatisch op de geluidsband werd opgenomen. Bij de behandelingen van de strafzaak werd deze band ter

zitting afgedraaid. Aardig was het daarbij te horen dat de loodsen aanvankelijk elkaar amicaal bij de voornaam noemden, doch toen de schepen door de zuiging op gelijke hoogte bleven varen langzamerhand elkaar met "mijnheer" gingen aanspreken. De VHF-conversatie eindigt met het "mayday, mayday" van de Esso Antwerp, toen deze vastliep. Twee minuten daarvoor hadden de beide loodsen nog met elkaar gecommuniceerd. Ter zitting was de spanning voelbaar gedurende deze laatste twee minuten stilte, waarin een ieder zich realiseerde dat op dat moment deze twee zeer grote schepen een zeer forse botsing met elkaar maakten.

F.K. kreeg in diezelfde tijd nog een andere bijzondere zaak in behandeling:

"Op 13 december 1970 kwamen op de Westerschelde onder Walsoorden de Oswego Freedom en de Otello met elkaar in botsing, waarbij beide schepen zeer zware schade opliepen. Ik rolde in deze zaak omdat de Londense advocaat van belanghebbenden bij de Oswege Freedom dit zeer grote schip te Vlissingen in het geheel niet kon vinden. Er volgde een jarenlange procedure voor de Rechtbank te Middelburg en later in hoger beroep het Gerechtshof te Den Haag. De schadebedragen waren, zeker voor die tijd, zeer hoog. In rechte werd vastgesteld dat de aanvaring te wijten viel aan de Oswego Freedom, die door een Belgische loods beloodst was. Belanghebbenden bij de Oswego Freedom spraken vervolgens in België de Belgische Staat aan als werkgever van (en daarmee aansprakelijk voor) de fout van de loods. De Belgische Staat werd vervolgens ook in een groot aantal andere soortgelijke zaken aangesproken. Uiteindelijk oordeel het Hof van Cassatie te Brussel in december 1983 dat in beginsel de Belgische Staat aansprakelijk is voor fouten van zijn loodsen en na een verwijzing naar het Hof van Beroep te Luik veroordeelde dit Hof de Belgische Staat tot betaling. Deze beslissing was de directe aanleiding, dat op 30 augustus 1988 in België een wet van kracht werd, waarbij de aansprakelijkheid van de Staat voor fouten van loodsen werd uitgesloten met onmiddellijke ingang en met terugwerkende kracht tot 30 jaar!"

De in België nog niet in hoogste instantie beantwoorde vraag van de aansprakelijkheid van de Staat voor fouten van loodsen had intussen overigens aanleiding gegeven tot de nodige opdrachten aan F.K. om hier te lande strafrechtelijk vervolgde loodsen te verdedigen. Vanzelfsprekend speelde daarbij tevens een belangrijke rol dat de Hoge Raad in 1973 in de Panachaikon-zaak had beslist dat ook de loods strafrechtelijk aansprakelijk kan worden gesteld.

Eind zeventiger en tachtiger jaren vormden hulpverlening en de z.g. sleepbootoorlog op de Westerschelde tussen de verschillende bergingsmaatschappijen een bij-

zonder aardige praktijkonderdeel van F.K. De bergers voeren in de meest letterlijke zin van het woord in elkaars vaarwater. Er werden trossen gekapt en er vonden (bijna-)aanvaringen plaats. Een komisch hoogtepunt werd gevormd door de strafrechtelijke vervolging van een sleepbootgezel, die een z.g. "keesje" had afgesneden van een draad van een tegenpartij: schade ongeveer *f* 25,--! (Het "keesje" is het bolletje, dat aan het uiteinde van een draad wordt geknoopt om deze draad aan boord van het zeeschip te kunnen werpen. Is deze lichte draad opgevangen dan wordt met behulp daarvan weer een zwaardere draad en vervolgens een tros overgebracht.)
Het was intussen zeker niet alles "natte praktijk" wat de klok sloeg voor de Adriaanses, hoewel... Er kwam de nodige praktijk van Duitse rechtsbijstandsverzekeraars, niet zelden in verband met klachten over gehuurde vakantiewoningen, later schertsend wel "de andere natte praktijk" genoemd vanwege het als voorbeeld steeds aangehaalde geval van "de doorgepiste matras".
F.K. over het begin van deze praktijk:

> *"In mijn advocatuurlijke leven heb ik vele jaren vele zaken behandeld voor rechtsbijstandsverzekeraars, aanvankelijk in hoofdzaak Duitse. Ik herinner mij dat ik begin zestiger jaren werd benaderd door een Amsterdamse confrère met de vraag of ik Duits kon en of ik in Zeeland zaken zou willen gaan behan-delen voor DAS München. Ik las wel, doch sprak en schreef geen woord Duits. Dit weerhield mij er niet van de uitdaging aan te nemen. Door de nood gedrongen ontwikkelde ik een ware virtuositeit in het beantwoorden van mij toegezonden Duitse brieven met gebruikmaking van woorden, naamvallen enz. van de mij toegezonden brief, wat wonderlijk genoeg nauwelijks tot ongelukken heeft geleid."*
>
> *Onnodig te zeggen dat F.K. het Duits zo goed onder de knie kreeg dat hij het presteerde, toen eind tachtiger jaren een Duitse jongedame die een opleiding tot tolk volgde enige tijd als secretaresse stage liep op het kantoor, de Duitse brieven van deze (met succes!) te bekritiseren.*

F.W. bleef ook na de fusie met het kantoor Van der Weel actief als advocaat. Bij zijn afscheid in 1983 had hij 60 advocaatjaren achter de rug! Hoewel hij de scheepvaartzaken de laatste jaren grotendeels aan zijn zoon overliet bleef hij tot op hoge leeftijd ook actief aan het natte front. In 1980 wees de Hoge Raad een arrest in een hulploonzaak rond het zeeschip Mineral Ghent, in welk arrest antwoord werd gegeven op een in verband met hulpverlening belangrijke rechtsvraag. Na de procedures voor Rechtbank en Gerechtshof had F.W. Adriaanse zelf de procedure voor de Hoge Raad gevoerd, culminerend in pleidooien. Bij de pleidooien moet hij 82 of 83 zijn geweest!

F.W. Adriaanse zoals de PZC hem portretteerde bij zijn afscheid.

In 1994 werd het kantoor Adriaanse & van der Weel verlost van een dreigend dilemma ("kunnen we F.K. volgend jaar wel laten gaan?"), doordat de Staat afzag van een hernieuwd cassatieberoep in de langzamerhand "onoverdraagbaar" geworden, jaren lopende zaak van de "Attican Unity". Wij laten F.K. het verhaal zelf doen:

> *"Op 25 augustus 1977 strandde de brandende, met chemicaliën geladen Attican Unity op het strand bij Cadzand. De Staat liet het wrak opruimen. De opruimingskosten bedroegen rond ƒ 10.000.000,--. Na deze opruiming sprak de Staat de bergers aan tot vergoeding van dit bedrag, stellende dat de bergers ten onrechte het schip op het (Nederlandse) strand zouden hebben gezet.De brandende Attican Unity was, met een Belgische loods aan boord, terugkomend van de Noordzee door het vaarwater Scheur onderweg geweest in de richting Vlissingen. Toen het schip betrekkelijk dicht de landgrens tussen Nederland en België was genaderd werd door de Nederlandse autoriteiten per VHF een invaartverbod van Nederlands territorium afgekondigd.*
>
> *Ongeveer terzelfder tijd kwamen de bergers aan boord, waar zij de leiding*

over het schip overnamen. Gezien de uiterst gevaarlijke lading aan boord stond de bergers geen andere mogelijkheid open, dan het schip bij Cadzand op het strand te zetten.
Na de dagvaarding door de Staat volgde een lange procedure via Rechtbank, Hof Den Haag, Hoge Raad en wederom het Haagse Hof, met een aantal getuigenverhoren. Optredend voor één van de bergingsbedrijven heb ik al in het allereerste begin van de procedure gesteld, dat de Attican Unity zich op het moment van het invaarverbod van de Nederlandse Staat reeds op Nederlands territorium bevond. Een belangrijke rol speelde daarbij de z.g. Wielingenkwestie, die haar oorsprong vond in het Vredesverdrag van maart 1323 tussen Louis de Nevers, Graaf van Vlaanderen, en Willem, Graaf van Holland.
Nederland heeft door de eeuwen heen steeds de territorialiteit van de Wielingen geclaimd. Ons beroep op de Wielingen-kwestie gaf aanleiding tot ernstige commotie op de verschillende Haagse ministeries, waar men niets van de in de loop der eeuwen opgebouwde standpunten wenste prijs te geven!
Door het Haagse Gerechtshof werd aan de Staat te bewijzen opgedragen, dat de verlengde landgrens bij Cadzand ten tijde van de stranding van de Attican Unity als z.g. 'beheersgrens' gold tussen Nederland en België. Bij het eindarrest van december 1993 besliste het Hof, dat de Staat in dit bewijs niet was geslaagd.
Het Hof honoreerde onze stelling, dat de beheersgrens in zee volgens het Verdrag van Genève van 29 april 1958 moet worden getrokken volgens de equidistantielijn' als bedoeld in dit Verdrag. Bij de laatste pleidooien voor het Haagse Hof bewees de landsadvocate mij de grote eer deze grenslijn in zee te betitelen als "de lijn van mr Adriaanse". Het Hof sanctioneerde deze lijn doch, tot mijn persoonlijke teleurstelling, zonder deze naamgeving. Wel hoorde ik later uit België, dat Nederland in deze beslissing aanleiding heeft gezien enige ouverture naar België te maken om de al sedert vele eeuwen niet opgeloste kwestie nader te bespreken. Mij rest de hoop, dat de bewuste grenslijn toch nog onder mijn naam de verdere wereldgeschiedenis zal ingaan ...."

Het advocatenkantoor Van der Weel

De oprichter van het advocatenkantoor Van der Weel, mr. A.J. van der Weel, werd geboren te Middelburg op 5 oktober 1897. Na een HBS-opleiding deed hij staatsexamen, waarna hij rechten studeerde aan de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam.

Op 13 mei 1921 behaalde hij cum laude zijn doctoraal rechten, waarna hij in het najaar van dat jaar zijn intrede deed als advocaat op het advocatenkantoor van mr. P. Dieleman. Dit kantoor, toentertijd het grootste advocatenkantoor in Zeeland (vóór de komst van Van der Weel drie advocaten!), was gevestigd aan de Rouaansekaai, en wel het gedeelte dat bij het Duitse bombardement op 17 mei 1940 verloren ging.

Vlak voordat hij advocaat werd was Van der Weel voor halve dagen aangesteld als secretaris-penningmeester der Godshuizen, waaronder het ziekenhuis viel evenals het oude mannen- en vrouwenhuis. Zoals hij zelf in het in 1977 gehouden interview vertelt:

> *"Mij werd tegelijkertijd een baan aangeboden van de kant van Petrus Dieleman zal ik maar zeggen, die toen een groot kantoor op de Rouaansekaai had en die blijkbaar van mij had gehoord, zonder dat ik reclame had gemaakt. Toen heb ik op een zeker moment, net tegen oktober, de vraag gekregen of ik eens bij hem wilde komen praten. En toen hebben wij een heel aardig gesprek, zoals je met Dieleman zeker aardige gesprekken kon hebben, gehad en hij heeft mij toen direct geaccepteerd."*

De oud-deurwaarder Van Maaren, destijds chef de bureau bij mr. Dieleman, schrijft in een "liber amicorum" voor Van der Weel - ter gelegenheid van diens 50-jarig jubileum als advocaat - over de komst van Van der Weel op het kantoor :

> *"Ik was toen 20 jaar oud, terwijl mr. Van der Weel toen 24 jaar was. Ik herinner mij, dat hij bij de kennismaking en ook daarna was gekleed in een donkerblauw costuum. Hij maakte op ons de indruk van een serieus en bescheiden jongeman."*

Toen Van der Weel, op 14 december 1921, werd beëdigd bij de Rechtbank als advocaat en procureur, koos hij voor het afleggen van de belofte in plaats van de eed. Dit was destijds nog niet zo erg gebruikelijk en één van de rechters zou hierover later zijn beschaafde verwondering hebben uitgesproken met de woorden: "Men legt toch de eed af."

Van der Weel trad toe tot een toen nog bescheiden Zeeuwse balie:

"Mrs. Jacobse Boudewijnse, J.H. Heyse, Joh. Adriaanse, Anne Bolle, J.F. van Deinse, P. Dieleman, F.B. Evers, J.W. Goedbloed, C. Kegge, A. Kuipers, J.H.M. Stieger, H.C.J. Zaayer en H. v.d. Beke Callenfels, namen de jeugdige confrère, in de toen in zijn ogen ongetwijfeld eerbiedwaardige rijen op"

(aldus de voormalige Rechtbankpresident mr. P. van Empel in zijn bijdrage aan voormeld liber amicorum).

Dieleman was, behalve advocaat, ook lid van Gedeputeerde Staten van Zeeland, en bezat daardoor in het Zeeuwse een bijzondere positie. Door zijn andere functie zal hij veelvuldig niet aanwezig hebben kunnen zijn op zijn advocatenkantoor, en Van der Weel moest dan ook vaak zaken, die door Dieleman werden behandeld, voorbereiden door middel van adviezen. Zoals Van der Weel vertelt:

"Het was de bedoeling eigenlijk dat ik nogal wat studiewerk en zo zou verrichten want hij had nogal veel advieswerk altijd. Hij had veel polders en waterschappen, veel contacten in Zeeuwsch Vlaanderen en zo. En ik heb daar ook nogal wat historische of eigenlijk juridische vraagstukken die ook met de historie te maken hadden bekeken. Ik weet niet of het recht van aardhaling u wat zegt, en het verschijnsel van het pothuis: een pothuis dat moest worden weggenomen. Voor sommige mensen, althans voor mij, interessante vraagstukken, maar anderen zullen er van gruwen."

Naar aanleiding van één van de eerste adviezen - over het recht van aardhaling - die Van der Weel aan Dieleman had uitgebracht, schrijft de heer Van Maaren (t.a.p.):

"Ik weet nog, dat mr. P. Dieleman met het door mr. Van der Weel gemaakte advies bijzonder was ingenomen en hij vond dat voor een jong jurist erg knap".

Over dit werk bij Dieleman naast het secretariaat van de Godshuizen vertelt Van der Weel:

"Bij Dieleman was ik samen met mr F.J. Schlüter, de zoon van Schlüter uit de talrijke Schlüterfamilie in de Abdij, die dan meer voor het andere lopende werk was. Ik herinner mij dat, ik zeg dat zonder zelfverheffing. Maar ik kreeg het grote salaris van Dieleman onder voorwaarde dat ik 's middags op de Godshuizen kon zijn. Ik was de middag dus op de Godshuizen en 's morgens in de advocatuur, maar hij zei: dat geeft niet want wij advocaten werken toch 's avonds ook. En dat heb ik helaas, en mijn vrouw nog meer, ondervonden, dat dat inderdaad waarheid was. Toen werd ik betaald met f 100,-- per maand

en Frans Schlüter, die werd voor vermogender aangezien dan ik waarschijnlijk, maar die kreeg maar f 50,-- in de maand. Maar dat waren mooie salarissen in die tijd. Ik meen dat ik begonnen ben met het secretariaat van deGodshuizen met f 1.000,--, maar dat is later verhoogd tot f 1.500,--, totdat (het jaartal herinner ik mij niet) de ambtenarensalarissen werden gekort."

Erg lang heeft, wat Van der Weel betreft, de samenwerking op het kantoor Dieleman niet geduurd.

"Bij Dieleman ging het een beetje vervelend worden. Niet met mij, want ik heb het altijd goed met Dieleman kunnen vinden, maar Kuipers en Anne Bolle hadden onderling wat moeilijkheid en Kuipers had op den duur met Dielemanook geen prettige verhouding, dus die hele sfeer op kantoor werd toch naar. Dus ik heb op een zeker moment (ik had geen binding, geen verbod van vestiging, en ik was dus, dat wist Dieleman ook, volkomen vrij) mij zelfstandig gevestigd bij mijn ouders, die woonden op de Burg, boven de zaak van Van der Harst, of liever daarnaast en op de bovenvertrekken daar verder."

Met de Burg bedoelt Van der Weel de toenmalige Lange Burg, die thans niet meer bestaat. Ook het bedoelde huis is in de brand van 1940 verloren gegaan.

Van der Weels neef, prof.dr. A.H. van der Weel, vertelt in een "open brief" aan Van der Weel in het meergenoemde liber amicorum over een door hem vanuit dit huis ondernomen publiciteitsstunt ten behoeve van de jonge advocaat, die in die tijd nog wel zeer "not done" was:

"'t Moet in de zomervakantie van 1922 geweest zijn. Ik was bij jullie gelogeerd en had ergens in een kast de dierbare shako van de d.d. Schutterij weergevonden, dat onmisbaar requisiet van zoveel spelletjes onzer kinderjaren. Nu stonden we voor het raam van je studeerkamer te kijken naar de donderdagse drukte. De Groenmarkt lag te bakken in de zonneschijn, van het carillon van de Lange Jan klonk zo vrolijk Mendelssohn's Frühlingslied en van het hoogste punt van de Burg hadden we een vorstelijk uitzicht op de onafgebroken stoet van boeren en boerinnen. De schilder Willem Schütz met zijn schildknaap, de oude heer Hildernisse, trouwe comparanten op de Botermarkt, waren ook juist langsgekomen. Toen kwam ik op het onzalige idee reclame voor je te maken. Ik plantte de shako stevig op mijn hoofd, ging een heel eind uit het raam hangen en begon met luide stem de voorbijgangers er op te wijzen dat ze nergens in Middelburg een betere advocaat konden vinden dan hier. Hij moet dat heel onaangenaam gevonden hebben en stellig heb je

geprotesteerd, maar dat kon ik niet horen. Nauw echter had ik de eerste woorden van mijn exordium de lucht ingeslingerd of daar zag ik tot mijn schrik, komende van de kant van de Korte Burg, met korte driftige stappen, je Vader, mijn oom Jan, verschijnen, die zoals elke morgen van het kantoor van de krant even thuis kwam om een kopje van jullie lekkere koffie te drinken. Hij keek naar boven, gaf zich in één oogopslag rekening van de situatie, werd vuurrood van kwaadheid, stormde bij ons binnen en gaf ons een uitbrander, die ik alleen verdiend had. Ik hoor hem nog tegen je zeggen: "Zó moet je die idioot - en dat is nou een leraar- maar zijn gang laten gaan, dàt is de manier om een praktijk op te bouwen!".

De advocatenpraktijk, op de Lange Burg uitgeoefend, zal - ondanks deze stunt - aanvankelijk wel zeer bescheiden geweest zijn. Van der Weel zegt het op de hem eigen wijze:

"Daar ben ik dus in bescheidenheid de advocatuur begonnen. Dat weet uzelf waarschijnlijk wel van anderen ook, maar als je aan het begin staat dan is het niet zo verschrikkelijk veel, maar ik had de Godshuizen en toch regelmatig, want van huis uit, nogal wat relaties. Ik had nogal wat te doen. Maar heel in het begin deed je natuurlijk alles zelf, ik had leren typen dus ik heb veel briefjes zelf geschreven, zelf dichtgeplakt en zelf de postzegel erop en zelf naar het postkantoor. Allemaal erg leerzaam verder, en dan de Godshuizen altijd. Daardoor kreeg je natuurlijk ook wel wat meer relaties. Het is geleidelijk aan wat meer geworden zo. En ik kreeg ook nog groter studiewerk, dat heb ik in die tijd ook gekregen omdat ik een goede relatie met Dieleman had. Als er bepaald groter studiewerk was dan werd het op naam van Dieleman natuurlijk verder voor de cliënten gedaan, maar ik deed dat studiewerk. Ik heb toen betrekkelijk veel geadviseerd, ik weet niet over wat allemaal, ik geloof dat in die tijd ook die studie van aardhaling was, want ik ben maar een kleine twee jaar bij Dieleman geweest."

Zoals het jonge advocaten vergaat, trad Van der Weel als toegevoegd advocaat op in enkele geruchtmakende strafzaken. Daaronder was een in de twintiger jaren beruchte vergiftigingszaak te Middelburg, en later deed een dubbele moord bij de Keersluisbrug te Vlissingen van zich spreken. Naast enige strafpraktijk is er uiteraard familiepraktijk geweest, en later, in de dertiger jaren, traden enkele gemeenten -waaronder in de eerste plaats de gemeente Oost- en West-Souburg- tot de cliëntèle toe.

Overigens had Van der Weel ook eerder al enige overheidspraktijk, zoals blijkt uit

de bijdrage van de toenmalige Kantonrechter mr. J. Moolenburgh aan het liber amicorum:

"Ik herinner mij nog zeer goed een eerste verdediging door Mr. van der Weel, gehouden op een strafzitting van het Kantongerecht te Oostburg in 1924 of 1925, alwaar toen behandeld werd een strafzaak tegen een Waterschapsbestuur in Zeeuws-Vlaanderen, hetwelk van het begaan van een overtreding werd verdacht, naar ik meen begaan door een nalaten. In Mr. van der Weel's verdediging werd ingegaan op de moeilijke vraag, of bestuurders van een rechtspersoon strafrechtelijk aansprakelijk konden worden gesteld voor een overtreding, gepleegd door een rechtspersoon. Het zou tot 1965 duren voordat dienaangaande een wettelijke regeling tot stand zou komen, met name toen bij de Wet van 2 juni 1965 Stbl. 238 aan het Wetboek van Strafrecht artikel 50a werd toegevoegd, handelende over de strafrechtelijke aansprakelijkheid van bestuurders van een rechtspersoon, een vennootschap en enige andere verenigingen van personen.In 1924 of 1925 kostte een juiste beslissing nog heel wat hoofdbrekens!"

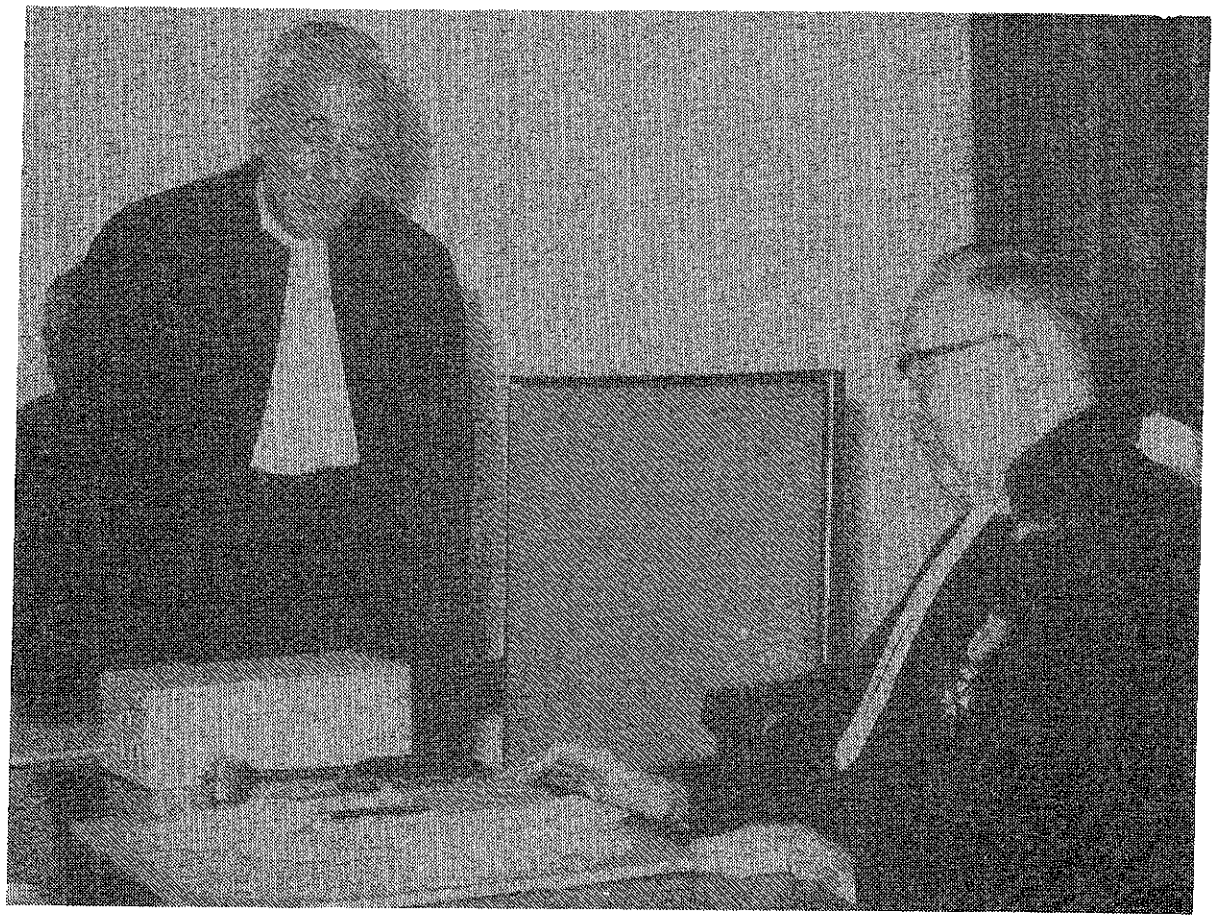

Van der Weel spreekt (vele jaren later) mr. Moolenburgh nogmaals toe, nu bij het afscheid van laatsgenoemde.

Erg enthousiast voor strafzaken was van der Weel niet. De reden was waarschijnlijk mede gelegen in de persoon van de rechter, voor wie deze zaken meestal dienden:

"De vice-president was nog een veel belangrijker figuur (lees: dan de president van de rechtbank, AM), dat was mr. Van Bel. Die woonde op de Groenmarkt, dat huis is nu weg, waar later Tak en Co is geweest. Het moet voor 1940 geweest zijn, want in 1940 is daar alles dus gebombardeerd, een heel groot huis. Het was een bijzonder stipte man en iedereen, ik in de eerste plaats, ik was geen held, was erg bang van hem. Ik weet nog wel in mijn advocatentijd dan hadden we op maandag altijd een bepaalde kleine rol voor faillissementsaanvragen. Als het zondagavond werd en ik moest dan voor Dieleman die faillissementsaanvragen behandelen, dan zag ik altijd al tegende maandag op, omdat het achter de tafel zo verschrikkelijk "hoog" was. En ook bij strafzaken: heel correct maar verschrikkelijk koud, je zou het tegenwoordig niet meer slikken. Dat is voor Middelburgers nog wel aardig: d'r waren twee, op zijn hoogst drie, mensen die zich veroorloofden om zo'n grote capemantel te dragen, zo'n pellerien. Van Bel had die aan. Ik heb altijd in mijn gedachten zo het idee gehad dat de Burg nogal nauw was, maar als ik hem zou zijn tegengekomen op de Burg zou ik me zo'n beetje recht tegen de muur hebben gedrukt om hem niet te hinderen. Ik schilder het maar even als de eerbied, die ik voelde. .... (lees: Pleiten, AM) was inderdaad iets heel ergs, vooral strafzaken. Het was in die tijd, dat het Wetboek van Strafrecht is veranderd, waardoor de beklaagde werd gepromoveerd tot verdachte, dat was ook al een hele stap vooruit. Maar dat kon hij, Van Bel, eigenlijk ook niet helemaal accepteren. Ik doe niets tekort aan strafpleiters hoor, zelf heb ik ook wel strafzaken gehad, maar het was mijn eigenlijke branche niet. Je probeerde altijd nog wel iets te zeggen, maar Van Bel ontzag zich niet om te zeggen zoiets van "niet veel zaaks. Hebt u niks meer te zeggen, nou niet veel van belang". Dan rilde je toch als jongeman wel hoor. Kronenberg was een rustige prettige man en Schwartzenberg was dat ook, die kende ik ook meer persoonlijk omdat die ook lid van het bestuur van de Godshuizen was, dus dan durfde je ook wel dezelfde lucht in te ademen als hij. Maar ik herinner me wel, mijn vrouw die weet dat niet want anders had ze me nooit geaccepteerd, dat ik in die tijd erg nederig was, dat is typisch Middelburgs hoor. Je had een goed verstand, dat is mij wel gezegd, maar daar was ik mij toch niet van bewust. Dit komt ook erg in de geest van de beroemde Van Schagen, "Van de Geerse's" (*), iets dat ik heel duidelijk in mij gevoeld heb."

In 1928 verhuisde het kantoor naar het adres Londensekaai 7, waar het tot in de vijftiger jaren bleef. Van der Weel was in 1931 benoemd tot Kantonrechter-plaatsvervanger, een benoeming die in het algemeen een zekere maatschappelijke erkenning impliceert. Daarnaast was hij - behalve het reeds genoemde secretaris-penningmeesterschap van de Godshuizen - ook secretaris van de toen nog bestaande Raad van Beroep voor directe belastingen, een college dat later bij de invoering van de nieuwe belastingrechtspraak werd opgeheven. Daarna is hij nog jaren raadsheer-plaatsvervanger in het Hof Den Haag (belastingkamer) geweest.

In de oorlogsjaren moet de praktijk steeds minder geworden zijn, daar het economisch en maatschappelijk leven steeds verder tot stilstand kwam. In die tijd was Van der Weel part-time werkzaam als administrateur van de Stichting Herbouw Middelburg, naast het secretaris-penningmeesterschap van de Godshuizen. In die tijd heeft hij onder meer ook tijdelijk de praktijk van mr. F.W. Adriaanse en diens broer mr. P.C. Adriaanse waargenomen toen dezen als gijzelaar werden geïnterneerd in St.Michielsgestel.
Reeds voor het einde van de oorlog had de illegaliteit Van der Weel benaderd met het verzoek om dadelijk na de bevrijding een tijdelijke benoeming als burgemeester te aanvaarden. Mede gezien het feit dat de advocatuur geen zwaar beroep meer op hem deed kon Van der Weel zonder al te grote bezwaren aan dit verzoek tegemoet komen. Toen dan ook Middelburg, op 6 november 1944, was bevrijd kon hij een dag later als waarnemend burgemeester in functie treden.

Van dat moment af tot 1 augustus 1946 heeft dit ambt zijn energie volledig in beslag genomen. Middelburg was zwaar gehavend uit de oorlog te voorschijn gekomen. Het centrum was in 1940 door het Duitse bombardement voor een belangrijk deel verloren gegaan, en de buitenwijken waren in het najaar van 1944 als gevolg van de geallieerde bombardementen op de Walcherse dijken geïnundeerd. Het ambt van waarnemend burgemeester was dan ook een zware taak, waarnaast nauwelijks andere werkzaamheden denkbaar waren.

Op de uitnodiging van de zijde van de Minister van Binnenlandse Zaken om zich een definitieve benoeming als burgemeester van Middelburg te laten welgevallen wilde Van der Weel niet ingaan. Dat zal zeker verband hebben gehouden met zijn benoeming tot lid van Gedeputeerde Staten van Zeeland op 1 augustus 1946, en met het feit dat hij een combinatie van deze functie met de advocatuur verkoos.

Een benoeming tot Commissaris der Koningin in Zeeland ontging hem in 1948, na het vertrek van Jhr.mr. J.W. Quarles van Ufford. Het Kabinet had reeds besloten tot

Van der Weel als waarnemend burgemeester bij de intocht van Koningin Wilhelmina.

benoeming van Van der Weel, maar de Koningin wenste dat Jhr.mr. A.F.C. de Casembroot benoemd werd. Aldus is geschied. Van der Weel heeft zich snel van deze teleurstelling hersteld.

In 1946 kon de opbouw van de gehavende advocatenpraktijk weer beginnen. Langzamerhand breidde deze praktijk zich uit, met cliënten als overheidslichamen, een aantal grotere bedrijven, en -uiteraard- de algemene praktijk zonder welke een provinciale advocatenpraktijk niet denkbaar is. Ook gedurende zijn werkzaamheden als gedeputeerde heeft Van der Weel alle onderdelen van de praktijk beoefend. Ook toevoegingen in de familierechtelijke sfeer bleven daar deel van uitmaken. Enige vorm van specialisatie was nog niet aan de orde.

Een niet onbelangrijk gedeelte van de praktijk bestond uit agrarische zaken, waaronder de pachtverlengingszaken. Vaak leidde een verzoek tot pachtverlenging tot een geschil tussen verpachter en pachter, waaraan de pachtkamer van het Kantongerecht en veelal ook nog de Pachtkamer van het Hof te Arnhem te pas kwam.

Gedurende vele jaren is Van der Weel verder werkzaam geweest als voorzitter van de Herverkavelingscommissie Walcheren, respectievelijk -na de ramp van 1953- van de Herverkavelingscommissie Zeeland. In de totstandkoming van het nieuwe landschap heeft hij aldus een belangrijk aandeel gehad.

Van der Weel zit de Herverkavelingscommissie voor.

In de jaren vijftig traden de oudste zoon van Van der Weel, mr. J.J. van der Weel, en korte tijd daarna mr. H. Bruin (later Kantonrechter te Middelburg) tot de praktijk toe. Laatstgenoemde vertelt in het liber amicorum over zijn begintijd en de begeleiding door zijn patroon onder meer:

> *"En van hoeveel spanning was het moment, dat ik geconfronteerd werd met een begrafenisondernemer, die een conflict met de concurrentie uitvocht middels stukjes in een plaatselijk advertentieblad en die zijn laatste pennevrucht kwam laten zien om te weten of een en ander hem niet op een vervolging wegens smaadschrift zou komen te staan.*
> *Ik heb het stuk herschreven, doch moest er op last van mijn cliënt wel zoveel in laten staan, als hij nodig vond om zijn rivaal zo mogelijk tot zijn volgende cliënt -of hoe dat in die branche heet- te maken. Mijn man ijlde naar de drukpers, doch ik bleef achter met de angst de gevangenisdeur wellicht voor hem*

geopend te hebben. Geen rust hebbend ben ik 's-avonds nog weer naar de Kaai getogen en altijd zullen mij naast een geruststelling de woorden [van mr A.J. van der Weel; red.] bijblijven, dat dit nu mijn eerste proza was, dat in druk zou verschijnen en de bewerker van mijn verzamelde werken in ieder geval zou kunnen schrijven, dat ik ook in mijn jeugd mij niet afwendde van de meer sombere kanten van het leven."

De praktijk breidde zich in die tijd geleidelijk verder uit. Het kantoor moest om die reden in 1958 ook worden verplaatst naar een afzonderlijk (van het woonhuis van Van der Weel gelegen) pand, Bierkaai 3.

Was ook toen aanvankelijk specialisatie nog niet aan de orde, op den duur was daarvan toch steeds duidelijker sprake. Een steeds belangrijker gedeelte van de praktijk bestond uit overheidscliënten, zoals de Provincie Zeeland, daaraan verbonden instellingen, de meeste gemeenten in Zeeland, en instellingen die op de een of andere wijze met gemeenten verbonden waren. Ongetwijfeld werd deze ontwikkeling begunstigd door de steeds grotere rol die de overheid in het maatschappelijk leven ging spelen.

A.J. van der Weel was het lidmaatschap van Gedeputeerde Staten blijven bekleden tot juni 1962, toen hij in verband met het naderen van de leeftijdsgrens van 65 jaar moest terugtreden.
Hij deed dat na voor Zeeland nog een heel belangrijke rol te hebben gespeeld, nl. bij het doen realiseren van de Oosterscheldebrug (de latere Zeelandbrug). In zijn necrologie van Van der Weel in het Zeeuws Tijdschrift schrijft M.P. de Bruin:

"(...) Van der Weel is de 'stuurman' geweest die het plan langs alle klippen heeft geloodst zonder dat het ook maar enige averij opliep. Op 15 januari 1962 had het beslissende gesprek plaats van het college van gedeputeerde staten met vier ministers (...) Een van de ministers herinnert zich het gesprek nog levendig: Bij ontstentenis van commissaris De Casembroot begon de heer Philipse met zijn sterk Zuidbevelands accent met de inleiding. De voorzitter, Zijlstra, altijd wat kort aangebonden, verstond hem niet goed. Er begon een stemming te komen van: moeten deze provincialen een dergelijk groots projekt gaan ondernemen? Totdat Van der Weel het woord kreeg. Kort en bondig zette hij alle argumenten op een rijtje, toonde aan dat het niet alleen een Zeeuws belang was; daarbij moesten de ogen op de toekomst gericht zijn, kortom: het pleit werd gewonnen. Het is voor Zeeland één van zijn belangrijkste pleitredes geweest."

A.J. van der Weel vond naast zijn drukke praktijk en zijn bestuurlijk werk toch nog tijd ook binnen de Orde van Advocaten actief te zijn, onder meer als lid en plaatsvervangend Deken van de Middelburgse (Zeeuwse) Raad van Toezicht, en ook als eerste Zeeuwse afgevaardigde in het in 1953 door de nieuwe Nederlandse Orde van Advocaten in het leven geroepen College van Afgevaardigden, een functie die hij overigens toch al weer snel aan anderen overliet. In 1962 toonde hij zijn nuchtere kijk op de advocatuur als interveniënt op de jaarvergadering van de Orde bij de bespreking van preadviezen over "Taak en functie van de advocaat in de hedendaagse maatschappij":

> *"Wij kunnen ons gelukkig prijzen, dat een deel van ons werk ons kan bezielen,doordat wij een taak vervullen van hoog en zedelijk gehalte, maar wij mogen ons niet ongelukkig voelen, omdat wij daarnevens ook werk doen, waarbij eenvoudig en simpel de belangen van onze cliënten worden gediend. Wij moeten op dit terrein met beide benen op de grond staan, ja zelfs daarmede lopen, in zoverre wij onze relaties mogen aanwenden ten bate van onze cliënten."*

In 1964 werd A.J. van der Weel ("uit erkentelijkheid voor de vele aan Middelburg bewezen diensten", zoals de bij de onderscheiding behorende erepenning vermeldt) het ereburgerschap van zijn vaderstad toegekend.

Met name ook in die jaren zestig kwam een sterke ontwikkeling van economische activiteiten naar voren, die tot vestiging van nieuwe bedrijven in Zeeland leidde, met de daaraan voor de overheid verbonden problematiek. Deze problematiek lag voor een aanzienlijk gedeelte op het gebied van de ruimtelijke ordening en subsidiring c.q. premiëring, en leidde tot de totstandkoming van overeenkomsten en convenanten, en -niet te vergeten- een grote stroom van onteigeningen. Overigens ging de overheid daarin wel eens wat ver. Een omvangrijke onteigening binnen de gemeente Sas van Gent, ten behoeve van het industrieterrein, heeft er uiteindelijk toe geleid dat een gedeelte van de onteigende gronden weer terug verkocht moesten worden.
Met laatstgenoemde ontwikkelingen ging ook een ontwikkeling in het recht gepaard. Werden tot 1976 de meeste acute geschillen tussen de overheid en particulieren of ondernemingen nog in de sfeer van het kort geding (dan wel van de gewone procedure, al dan niet op verkorte termijn) gebracht, in 1976 trad de Wet Arob (Administratieve rechtspraak overheidsbeschikkingen) in werking. Het ligt voor de hand dat deze rechtsontwikkeling tot voortgaande specialisatie leidde.

Op het kantoor Van der Weel had, naast mr. A.J. van der Weel, met name mr. J.J. van der Weel - die van 1966 tot 1972 naast de praktijk ook het wethouderschap van

Middelburg had bekleed - op den duur zijn werkzaamheden voor het overgrote deel op het terrein van de dienstverlening aan de overheid. Dat hij daarbij de aandacht op zich wist te vestigen blijkt uit het feit dat hij begin tachtiger jaren een tijd lang optrad als docent bestuursrecht aan de Interuniversitaire Interfaculteit Bedrijfskunde te Delft. Zijn benoeming tot Staatsraad in buitengewone dienst per 1 mei 1988, inhoudende zijn vertrek uit de advocatuur, moet wellicht ook als uiteindelijk gevolg daarvan gezien worden (het ging hier immers niet om een politieke benoeming, zoals bij de gewone leden van de Raad van State, maar veeleer om een benoeming tot "hoogste rechter" op bestuursrechtelijk terrein).

J.J. bij zijn afscheid als wethouder (met burgemeester Wolters).

Tijdens het wethouderschap van "J.J." (ter onderscheiding van zijn vader, "A.J.") werd het kantoor versterkt met de eerste (en tot nu toe enige) "raio" (rechterlijke ambtenaar in opleiding) die op een Zeeuws advocatenkantoor zijn "buitenstage" deed, mr. Chr. Mouton. Toen zijn stage erop zat liet hij zoveel praktijk achter, dat het onontkoombaar was in zijn plaats iemand aan te trekken. Het kantoor Van der Weel kreeg daardoor de beschikking over een 'echte' advocaat-stagiaire (in de persoon van mr. G.J. de Groot), een luxe die nog vrijwel geen enkel Zeeuws kantoor

zich in die tijd veroorloofde: mr. A. Minderhoud vertoefde in 1972 enige tijd als volontair op het kantoor Van der Weel en was aanwezig op de rolzitting tijdens welke de Zeeuwse balie naast De Groot versterkt werd met een tweede stagiaire!

Dat een nieuwe stagiaire, zoals eigenlijk iedere nieuwe advocaat in het arrondissement, in die tijd een bijzonderheid was moge blijken uit het feit dat de toenmalige President van de Rechtbank, mr. P. van Empel, het op prijs stelde kort na de komst van De Groot bij hem thuis te eten te worden genood!

Toen hij naast advocaat nog wethouder was vond J.J. ook nog tijd een enkele maal te publiceren. Hij schreef het boekje "Gemeenten, gewesten, provincie", dat in de huidige tijd van schaalvergroting door gemeentelijke- en waterschapsfusies weer actueel lijkt te worden. Een aardige anecdote die in het boekje wordt aangehaald laat dit zien:

> *"Toen indertijd, bij de voorbereiding van de gemeentelijke herindeling op Walcheren, het kollege van g.s. een bezoek bracht aan een der Walcherse dorpen en daarbij de samenvoeging met een der andere, binnen het gezichtsveld der aanwezigen gelegen, dorpen ter sprake kwam, merkte een van de autochtone bestuurders op dat daar natuurlijk geen sprake van kon zijn, want "in dat durp bin 'et zukke raore mense, dae ka'je nie mee praete"."*

In 1976 werd J.J. gekozen tot Deken van de Orde van Advocaten in het Arrondissement Middelburg (wat hij bleef tot 1982). Omstreeks diezelfde tijd waren gesprekken op gang gekomen tussen het kantoor Adriaanse en het kantoor Van der Weel. Uiteindelijk kwam men tot overeenstemming, en zo kwam per 1 januari 1977 het gefuseerde advocatenkantoor Adriaanse & Van der Weel tot stand.

Vlak voordien werd J.J. door de Provincie onderscheiden met de Zeeuwse Prijs voor Kunsten en Wetenschappen wegens velerlei verdiensten op cultureel gebied (waaronder een jarenlang voorzitterschap van de Zeeuwse Culturele Raad). Aan de uitreikingsbijeenkomst in de Statenzaal werd luister bijgezet door de "fusiepartners" mrs. F.K. Adriaanse en M. Adriaanse-Quint, die enkele muzikale intermezzi voor hun rekening namen.

De oprichter van het kantoor Van der Weel heeft het daadwerkelijke begin van de fusie niet meer mogen beleven. Hij overleed op 13 november 1980. Tot kort voordien was hij nog partieel werkzaam geweest, maar duidelijk op de achtergrond. Gedurende de laatste jaren had hij zich nog part-time verdienstelijk gemaakt door het maken van adviezen, het bestuderen van jurisprudentie, enz., het werk kortom

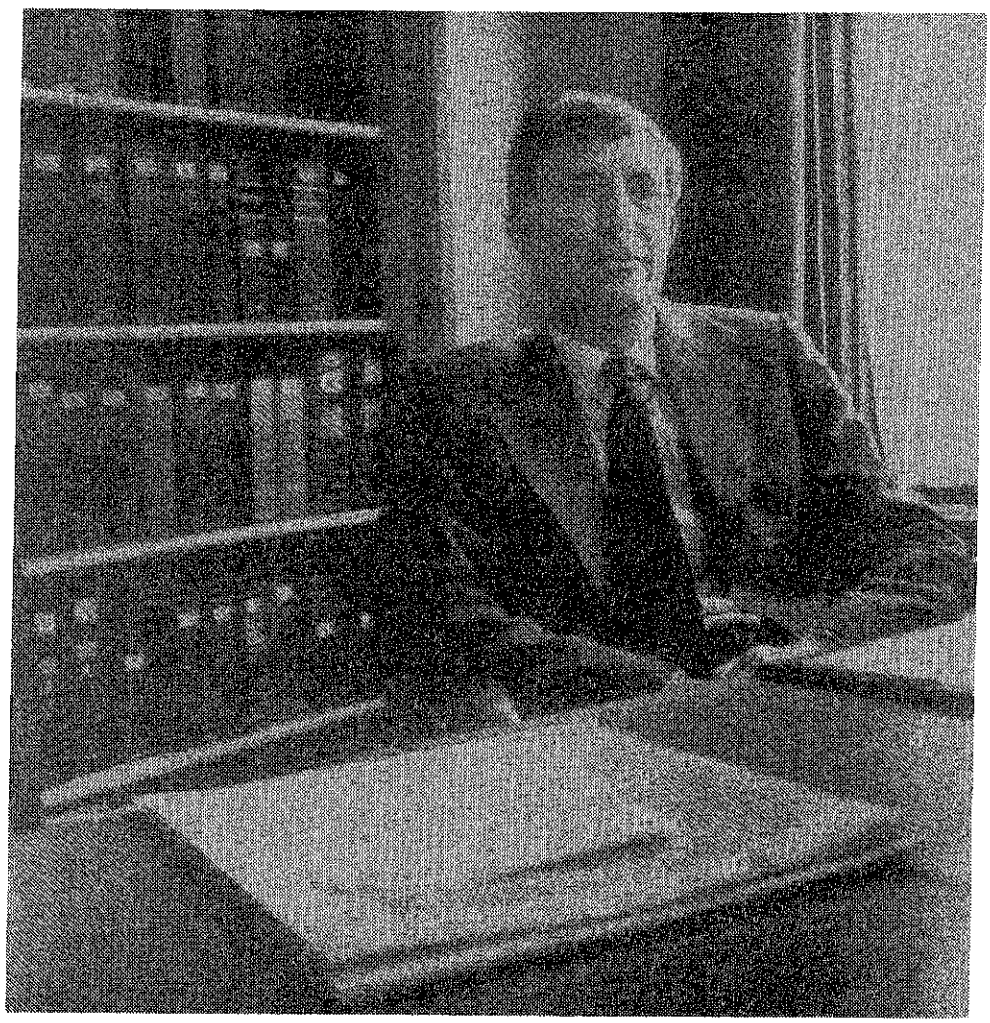

J.J. achter zijn bureau in het kantoor aan de Bierkaai.

waarmee hij zijn advocatenloopbaan ook was begonnen, nu echter vooral ten behoeve van de praktijk van zijn zoon. Het optreden ter zitting had hij reeds veel eerder beëindigd. Minderhoud vroeg A.J. tijdens zijn eerdergenoemd volontairschap in 1972 of die nog geen genoeg kreeg van de advocatuur:

> *"Alleen dat geruzie tussen mensen, daar begin ik langzamerhand wat moeite mee te krijgen."*

De praktijk van J.J. kreeg door het daadwerkelijk samengaan nog meer een specifiek overheidskarakter. J.J. werd daarin vanaf 1981 bijgestaan door mr. A. Minderhoud, die in dat jaar toetrad tot het kantoor waar hij met veel plezier in 1972 had gevolontaird en daar de plaats van A.J. innam, maar op den duur ook zelfstandig voor overheidscliënten ging optreden toen de praktijk zich begon uit te breiden en Van der Weel ook vaker afwezig was wegens zijn benoeming tot voorzitter van het

Nederlandse Rode Kruis (en wat later ook tot Kamerheer van de Koningin, een wel zeer eervolle benoeming).

Door het daadwerkelijk samengaan van de beide kantoren kreeg J.J. ook de gelegenheid zijn bestuurdersbloed weer sneller te laten stromen door het (onbetwist) op zich nemen van het leiderschap van de organisatie. In kleine kring liet hij zich wel eens ontvallen dat zijn eigenlijke ambitie niet de advocatuur was geweest, maar het leiding geven aan een grote organisatie. Het voorzitterschap van het Rode Kruis bood hem uiteindelijk ook daarvoor de gelegenheid.

In de advocatenpraktijk kregen in deze laatste periode veel publiciteit de kwestie van de bouwvergunningen voor de stormvloedkering in de Oosterschelde en het kort geding over de staking van het personeel van de veerdiensten van de PSD:

> . Het Rijk had voor verschillende onderdelen van de Deltawerken bouwvergunningen aangevraagd. Naar mag worden aangenomen vanwege de slechte toestand van de schatkist enerzijds en de voorziene legesheffingen anderzijds,trok men deze aanvragen eind 1981 plotseling in. De grootste belanghebbende, de gemeente Veere (binnen wier grenzen het grootste deel van de stormvloedkering zou worden gerealiseerd), wenste op te treden tegen het nu beoogde "bouwen zonder vergunning". Hierover is vervolgens tussen de gemeente, bijgestaan door JJ (met steun van Minderhoud), en het Rijk, bijgestaan door mr. H.A. Groen als Landsadvocaat, een werkelijk sportieve juridische strijd gestreden. In overleg ten gemeentehuize met de rijksvertegenwoordigers (afgesloten met een etentje op uitnodiging van B&W, wat het bijzondere karakter van de zaak accentueert) werd afgesproken dat de gemeente "politiedwang" zou aanzeggen om de bouw stil te leggen, waarmee de Landsadvocaat dan een mogelijkheid zou krijgen het juridisch geschil door middel van een beroep bij de Afdeling Rechtspraak van de Raad van State te laten beslechten. Verschillende andere "Delta"-gemeenten steunden de gemeente Veere in deze juridische strijd. De zaak bij de Raad van State werd op papier verloren, maar dat was slechts schijn: in de uitspraak van 20 januari 1984 werd uitgemaakt dat wel degelijk bouwvergunningen dienden te worden aangevraagd, ook voor werken in het kader van de Deltawet. Toen het Rijk dat vervolgens deed, maar het toen weer dreigde te laten aankomen op een nieuwe (dit keer fiscaal-)juridische procedure door bezwaar te maken tegen de legesheffing, wisten JJ en Minderhoud een schikking te bereiken over die leges door het Rijk te dreigen met een voorlopige aanslag. De zaak werd afgeslotenzoals deze begonnen was: met een etentje, nu op uitnodiging van het Rijk

op Slot Moermond te Renesse (bij welke gelegenheid door de burgemeester ter herinnering aan deze bijzondere zaak aan alle betrokkenen een toen juist verschenen boek over Veere - met de opdracht "uit vriendschap"! - werd uitgereikt).

. Naast meerdere ambtenarenstakingen elders in den lande besloot de Abva-Kabo op 17 november 1983 ook een staking uit te roepen van het PSD-personeel. De staking, waardoor Zeeuwsch-Vlaanderen van 'de rest van Nederland' zou worden afgesloten, werd op donderdag aangekondigd tegen het weekeinde. Vrijdagmorgen zaten enkele GS-leden en enkele ambtenaren bij JJ en Minderhoud op kantoor, vrijdagavond stond de tekst van de dagvaarding op de telex bij de advocaat van de vakbond, diezelfde avond nog werd het pleidooi voor de Provincie opgesteld, zaterdagmorgen werd het pleidooi uitgetypt, zaterdagmiddag had (in aanwezigheid van TV en radio) het kort geding plaats voor Rechtbankpresident André de la Porte, en 's avonds om zeven uur werd uitspraak gedaan. De staking werd verboden.

Op 1 mei 1988 moest J.J. de advocatenpraktijk vaarwel zeggen wegens zijn al gereleveerde benoeming tot Staatsraad i.b.d., een functie die met de advocatuur niet verenigbaar werd geacht.

Met een druk bezochte receptie werd afscheid genomen van de persoon Van der Weel, doch niet van diens naam. De "achterblijvers" zagen af van de in eerdere jaren in de advocatuur gebruikelijke naamsverandering bij een dergelijke gelegenheid, mede uit historisch besef en uit respect voor de grote bijdrage, die "A.J." en "J.J." aan de opbouw van het kantoor Adriaanse & van der Weel hadden geleverd.

---

* Zie L.W. de Bree in "Leer mij ze kennen... de Zeeuwen", Leiden 1969, p. 52:
"In de tweede jaargang van het Zeeuws Tijdschrift (...) publiceerde de dichter J.C. van Schagen een artikel waar wij veel op teruggrijpen. "Van de Geerse's", heette het stuk.
De Geerse's, dat waren de landarbeiders en ambachtslieden van Walcheren, een halve eeuw en langer geleden. De Geerse's konden moeilijk nee zeggen, weerloos en argeloos waren zij. De Geerse's weken eer het nodig was, gaven toe zonder dat het van hen verwacht werd. Zij waren beminnelijk van zwakheid.

De Geerse's stonden met het petje in de hand uit eerbied voor de heren, die immers de langste arm hadden. 'Je moet nooit het achterste van je tong laten zien', zeiden de Geerse's.
(...)
Die op Walcheren geboren en getogen zijn en het stuk van Van Schagen aandachtig lazen, herkenden soms familietrekken van de Geerse's in zichzelf. Geerse, die niet kan debatteren en tot de twijfelaars behoort. Geerse, die vooraan bij de bushalte staat en moet uitkijken dat ie niet achterin aan de lus hangt straks. Geerse met zijn schuldgevoelens. Als er iets breekt is zijn eerste gedachte: dat heb ik gedaan.
Tegenwoordig vind je het naambordje van Geerse soms op herenhuizen. 'Voor ouderen een wondervreemd gezicht', schreef Van Schagen.
Geerse is een reële verschijning, een mens van vlees en bloed. De knobbelige, kromme grondwroeter - de kinders brachten tussen de middag het keteltje koffie naar vader op het land - verdween. Na 1914 al, zei Van Schagen. Maar de schuchtere man zonder geldingsdrang en vechtlust is gebleven. Dat erkent ook de schepper van de Geerse's: 'Ideologieën, bewegingen, vormen, zij komen en gaan. Geerse blijft. Wie zou er anders het gelag moeten betalen?'"

De fusie en de vestiging in Terneuzen

In de jaren '70 nam in geheel Nederland en derhalve ook in Zeeland, het arrondissement Middelburg, het werk voor advocaten sterk toe. Dat betekende dat er ook meer advocaten kwamen. Die toename was in Zeeland aanvankelijk maar zeer bescheiden. Het aantal cliënten die zich tot het kantoor wendden nam echter wel toe en daarmede ook het aantal zaken dat in behandeling was.

De balie in het arrondissement Middelburg moest uiteindelijk ook wel groeien. Deze ontwikkeling was in nog veel sterkere mate ook al ingezet in de Randstad. Daar was het al een zodanig populair fenomeen geworden, dat menig Jonge Balie Cabaret aldaar er een lied aan wijdde.

Groter wordende advocatenkantoren begonnen zich ook te oriënteren buiten hun plaats van vestiging, er werden nevenvestigingen gestart en men keek daarbij ook naar mogelijkheden in andere arrondissementen. Gaandeweg werd duidelijk, dat door een enkel groot kantoor in Rotterdam ernstig de mogelijkheid van een vestiging in Zeeuwsch-Vlaanderen overwogen werd.

Die ontwikkeling werd door het kantoor Adriaanse, maar ook door het kantoor Van der Weel met enige argwaan gevolgd. Beide kantoren hadden veel cliënten in Zeeuwsch-Vlaanderen en wilden die graag behouden. Het was voor beide kantoren echter duidelijk dat elk alleen te weinig (financieel) draagvlak had om in zijn eentje zelf een kantoor in Terneuzen te openen. Het werd bovendien voor beide kantoren steeds duidelijker, dat de kantoren moesten groeien om beter te kunnen specialiseren, dat er één en mogelijk in de niet al te ver verwijderde toekomst nog een tweede stagiaire aangenomen moest worden en dat ook dit bij voorkeur op basis van een groter draagvlak diende te geschieden.

In het kantoor Adriaanse is toen serieus de mogelijkheid onder ogen gezien om het kantoor te laten overnemen door één van de grote Rotterdamse kantoren. Het kantoor was in zoverre een aantrekkelijke overnamekandidaat, dat de scheepvaartpraktijk een belangrijk onderdeel van de werkzaamheden was en dat op die manier toegang kon worden verkregen tot een niet onbelangrijk aantal opdrachtgevers in die sector.

In diezelfde tijd, genspireerd door fusies elders, begonnen mrs. F.K. Adriaanse en C.H. Brinkman te denken over de mogelijkheid om met "het kantoor Van der Weel d.z.b.f.z." een alliantie aan te gaan. Zij hadden de indruk dat de beide kantoren op de essentiële punten eigenlijk nooit in elkaars vaarwater zaten en dat de verschil-

lende praktijken, enerzijds scheepvaart en veel verzekeringszaken en anderzijds veel overheden, redelijk op elkaar aansloten.

Uiteindelijk leidde dit alles tot een herenakkoord, gesloten tussen mrs. J.J. van der Weel en F.K. Adriaanse tijdens hun beider aanwezigheid op een feest gegeven door Middelburgse vrienden van hen beiden. De overlevering wil, dat slechts het gebruik van voor elk van hen ongebruikelijk veel alcohol deze beide exponenten van hun kantoor over hun aanvankelijke schuchterheid heen heeft geholpen.

F.K. zelf vertelt hierover:

"Jan van der Weel en ik kennen elkaar sedert de beginjaren van onze lagere school. Wij bleven elkaar volgen, zij het op enige afstand, gedurende de middelbare school - en de Leidse studentenjaren. Toen ik 1956 in Middelburg begon was Jan reeds enige jaren in de praktijk van zijn vader werkzaam. Er ontstond ondanks onmiskenbare concurrentie-gevoelens een hechte vriendschap, waarbij zelfs weleens zeer voorzichtig de mogelijkheid werd geopperd van een samengang van onze beide kantoren. Fusies waren in die jaren nog geheel niet aan de orde en de terloopse gedachten bleven onder de oppervlakte. Jan en ik raakten echter in 1976 tijdens het koperen bruiloftsfeest van goede gezamenlijke vrienden in de nachtelijke uren met elkaar in gesprek, waarbij, ongetwijfeld wat vrijer geworden onder de feestelijke invloed, de eerste serieuze gedachtenwisseling ontstond omtrent een fusie. In de volgende dagen werden de partners geraadpleegd en daarop volgden uiterst geheimzinnige bijeenkomsten en notities en gefingeerde namen, hetgeen enige tijd later hierin resulteerde, dat wij over en weer onze cijfers op tafel legden. Toen bleek hoe goed de beide kantoren elkaars complement zouden vormen en hoe betrekkelijk weinig conflicterende belangen zich voordeden. Daarop werden stappen ondernomen teneinde een gezamenlijke huisvesting te vinden. Bij een bezoek aan een potentiële kantoorruimte werden wij gevieren (Van der Weel, Bruin, Brinkman en ik) geobserveerd door een ons bekende onroerend-goedman en, toen Jan en ik diezelfde avond op (alweer) een feestelijke bijeenkomst waren, werden wij onmiddellijk aangesproken door de gastheer met de vraag, hoever onze plannen reeds gevorderd waren! Op dat moment restte ons geen ander mogelijkheid dan de fusie wereldkundig te maken."

De geheimzinnigheid waarmee de onderhandelingen werden omgeven zelfs ook binnen de twee kantoren moge blijken uit het feit dat er bij het kantoor Van der Weel weliswaar een dossier was aangelegd hiervoor, maar dat dit werd getooid met de naam "dossier De Vries"...

Een spannend moment was het openmaken van de enveloppen waarin de cijfers zaten van de omzet over de laatste drie jaar van de beide kantoren. Hier kan in het midden blijven welk kantoor "won", de verschillen waren in ieder geval niet zodanig groot dat ze een extra barrière vormden voor de fusie.

De gesprekken werden overigens niet door de oudere, maar door de "jongere" generatie gevoerd. Partners in de gefuseerde maatschap werden niettemin ook mr. A.J. van der Weel en F.W. Adriaanse, naast mr. J.J. van der Weel, mr. H. Bruin, mr. F.K. Adriaanse en mr. C.H. Brinkman. De fusie kwam formeel tot stand per 1 januari 1977.

Er kon nu ook gesproken worden over en uitvoering gegeven aan het in dienst nemen van één en vervolgens een tweede stagiaire.
Het nieuwe kantoor moest echter gedurende de eerste jaren nog gevestigd blijven op de twee verschillende adressen van de afzonderlijke kantoren (overigens alras met - per september 1977 - de nevenvestiging in Terneuzen). In die periode werd in verband met de beoogde verhuizing het kantoorpand van het kantoor Adriaanse aan de Lange Delft verkocht en betrok "de staak Adriaanse" tijdelijk kantoorruimte boven het toenmalige makelaarskantoor De Lange aan de Rouaansekaai 43.

Pas in 1981 kon men na een grondige verbouwing een gezamenlijk kantoorpand (Rouaansekaai 35-37) betrekken, en dus de werkelijke voordelen van de fusie gaan genieten.

Het openen van de beoogde vestiging in Terneuzen had ook de nodige voeten in de aarde. Het bleek dat de rest van Nederland en met name advocaten met een voltooide stage er niets voor voelden om naar Terneuzen te komen om daar een kantoor op te zetten. Omdat de balie in die tijd zeer sterk expandeerde en er derhalve grote vraag was naar jonge juristen, en nog veel meer naar advocaten met een voltooide stage, bleek het buitengewoon moeilijk en heeft het heel lang geduurd voordat Adriaanse & van der Weel uiteindelijk in Terneuzen kon beginnen.

Het niettemin per 1 september 1977 geopende kantoor in Terneuzen moest daarom aanvankelijk worden bemand met advocaten uit het Middelburgse kantoor. Gegadigden voor de blijvende bezetting van de post Terneuzen waren soms enthousiast, maar haakten weer af als hun partner om poolshoogte te nemen op een wat druilerige dag de oversteek naar het dan als verbanningsoord overkomende Terneuzen had gemaakt.

Een plaatselijke notaris wist echter mr. C.F.E.P. Galama voor Terneuzen te winnen door een huis met zwembad aan te prijzen. Dat zou unieke mogelijkheden bieden voor een partijtje waterpolo! Het is uiteindelijk een boerderij in Zaamslag geworden, maar Galama bleef. Het kantoor Terneuzen van Adriaanse & van der Weel kreeg daarmee - met ook een "voorlopig definitieve" vestiging aan de Herengracht 4-5 - een definitieve status.

De laatste veertien jaar

Na een intensieve restauratie van de monumentenpanden aan de Rouaansekaai 35 en 37, voorheen het kantoor van de Stichting Verpleeg- en Rusthuizen Zeeland, kon in januari 1981 het toen al een aantal jaren gefuseerde kantoor op die plaats ook in Middelburg (zoals eerder al in Terneuzen) daadwerkelijk als één kantoor gaan functioneren. Dit bracht vanzelfsprekend grote veranderingen met zich mee.

Twee kleine organisaties (voorzover daar al van mocht worden gesproken) werden samengevoegd tot een geheel, dat niet anders zou kunnen functioneren dan met behulp van werkelijke organisatorische maatregelen. Tot dan toe vond het overleg tussen de advocaten plaats in het voorbijgaan en werden besluiten geffectueerd door de deur van de typekamer open te trekken en daar enkele -ongetwijfeld welgekozen- woorden te spreken. Vanaf nu was er niet meer sprake van één typekamer en was de kans groot geworden dat de advocaten elkaar niet eens tegen zouden komen gedurende soms geruime tijd.

Twee ingrijpende maatregelen werden onmiddellijk genomen: er werd een "echte" telefoniste/receptioniste aangesteld en er werd een oproepsysteem ("piepers") voor de advocaten geïnstalleerd. Vervolgens werd de eerste stap gezet voor het samenvoegen van twee kantoorculturen door het ineenvoegen van de twee bibliotheken. Tot afschuw van "de advocaten van Adriaanse" werden de boeken daarbij voorzien van stickertjes op de rug en in een kaartsysteem opgenomen: "Het Van der Weelsysteem, geen gezicht!"

Vooral op het terrein van het secretariaat bleek de ineenvoeging van twee culturen niet gemakkelijk. Het proces werd ook vertraagd doordat de secretaresses van het kantoor Adriaanse gezamenlijk een onderkomen vonden in de typekamer op de begane grond, terwijl de secretaresses van het kantoor Van der Weel op de eerste verdieping terecht kwamen, waardoor de rivaliteit tussen "die van Adriaanse" en "die van Van der Weel" kon worden (en werd) vervangen door een rivaliteit tussen "die van beneden" en "die van boven".

Zoals bij vele fusies -in ieder geval van advocatenkantoren- heeft het in feite jaren geduurd voordat kon worden gesproken van één kantoorcultuur. Het invoeren van voor iedereen nieuwe dingen hielp bij het totstandbrengen daarvan. Zo werd een jarenlange discussie over de enig-juiste wijze van indelen van brieven kortgesloten door het invoeren van nieuw briefpapier en een daarbij behorende opmaak. Zoals bij het CDA de "bloedgroepenstrijd" wat verstomd is doordat er steeds meer leden

kwamen die lid waren geworden van het CDA en niet eerder lid waren geweest van één van de "oude" partijen, zo werd ook het totstandbrengen van één "Adriaanse & Van der Weel-cultuur" vergemakkelijkt door het toetreden van nieuwe mensen, advocaten zowel als administratief personeel, die geen bindingen hadden met de oude afzonderlijke kantoren.

Bij het afscheid van F.W. Met de klok mee vanaf links boven: mr A. Minderhoud, mr C.H. Brinkman, mr F.K. Adriaanse, een gast, mr H. Bruin, mr M. Adriaanse-Quint, mr J. Werle, mr J.J. van der Weel, mr S. van den Berg, mr L. Menon-Bulder, de heer Kunst (bibliotheekbeheerder), mr A. van Werkum-Hoekstra, mr C.F.E.P. Galama, "Dicky Baars" (secr.), "Marjolein" Francke (telefoniste), "Josine" Wijffels (secr.), "Maartje" Tas (procuraten), "Annelies" Hengeveld (secr.), "Loes" le Maire (secr.), "Thea" Kommers (secr.), mevrouw J. Adriaanse-Da Costa, mr F.W. Adriaanse, "Charlotte" Vermeulen (secr.), "Corrie" Sturm (boekhoudster), "Nona" Pentury (secr.).

Het vertrek van enkele "beeldbepalende" figuren speelde daarbij omgekeerd natuurlijk net zo goed een rol. Na 60 advocatenjaren en een tot het laatst toe intensieve praktijkvoering zei mr. F.W. Adriaanse in 1982 op 84 jarige leeftijd het kantoor vaarwel. Mr. J.J. van der Weel had binnen en buiten de advocatenpraktijk (dat laatste onder meer als voorzitter van het Nederlandse Rode Kruis) zoveel indruk ge-

maakt dat hij werd gevraagd zich beschikbaar te stellen voor benoeming tot Staatsraad in buitengewone dienst, een formeel 3/5de werkkring waarvoor hij in 1988 de praktijk moest neerleggen. Mr. H. Bruin en mr. M. Adriaanse-Quint verlieten enige jaren later het kantoor in verband met hun leeftijd en de te zware eisen die de steeds bedrijfsmatiger wordende advocatenpraktijk ging stellen.

J.J. nog éénmaal bij de schouw in zijn kamer in het kantoor aan de Rouaansekaai.

De feitelijke samenvoeging van de beide kantoren vormde een uitdaging om nu ook serieus werk te gaan maken van de met de fusie beoogde mogelijkheid tot verdere specialisatie. Het minste probleem daarbij vormden de twee traditionele pijlers van respectievelijk het kantoor Van der Weel en het kantoor Adriaanse, te weten de overheidspraktijk en de scheepvaartpraktijk. Beide waren reeds vóór de fusie geconcentreerd bij slechts één of maar enkele advocaten, de overheidspraktijk de laatste jaren vooral bij mr. J.J. van der Weel, daarin tot diens overlijden in 1980 bijgestaan door zijn vader mr. A.J. van der Weel, de scheepvaartpraktijk de laatste jaren vooral bij mr. F.K. Adriaanse, incidenteel bijgestaan door mr. C.H. Brinkman.

Het streven is steeds geweest te komen tot vooral een specialisatie naar cliëntsoort, meer dan naar rechtsgebied. In de scheepvaartpraktijk ging het daarbij vooral om "verwijzers", scheepvaartkantoren uit bijvoorbeeld Antwerpen en Londen, en ook om verzekeraars, dit naast enkele met name Belgische relaties als de Unie van Redding en Sleepdiensten (een belangrijke cliënt in verband met de in de tachtiger jaren nog woedende "bergersoorlog" op de Westerschelde) en de Belgische Staat (loodsen). De overheidspraktijk richtte zich van oudsher met name op de Zeeuwse overheden, waarbij het weliswaar brede terrein van het recht dat werd bestreken toch telkens werd bezien door de bril van de bijzondere rechten en verplichtingen van de overheid.
Naast de traditionele pijlers werd gestreefd naar het daadwerkelijk vormgeven van een bedrijvenpraktijk enerzijds en een particulierenpraktijk anderzijds. In het kader van deze laatste werd bij het betrekken van de panden aan de Rouaansekaai 35-37 een speciale "dameskamer" ingericht, zo genoemd omdat mrs. M. Adriaanse-Quint en A. van Werkum-Hoekstra daar kantoor hielden. Zij hielden zich beiden uitsluitend bezig met de zogenaamde familiepraktijk, dus vooral echtscheidingen en voogdij- en alimentatiezaken.

De verdere sectievorming tot een algemene (particulieren-) praktijk enerzijds en een bedrijvenpraktijk anderzijds kwam echter moeilijker van de grond. Van oudsher had ieder van de aan de oorspronkelijke kantoren verbonden advocaten wel bedrijven als cliënt, zelfs ook degenen die de overheidspraktijk en de scheepvaartpraktijk behartigden. Het verbreken van toch vrij persoonlijke relaties die hiermee samenhingen kon slechts in overleg met de cliënten en dus geleidelijk geschieden. Het hierboven al genoemde vertrek van een groot deel van de "oude garde" heeft het echter mogelijk gemaakt dat thans al weer enige jaren een werkelijke sectie ondernemingspraktijk functioneert, terwijl ook de algemene (particulieren) praktijk door vaste advocaten wordt behandeld.

Hoewel er wel degelijk tot de verbeelding sprekende zaken werden behandeld (bijvoorbeeld de ruim 15 jaar durende -maar uiteindelijk door mr. F.K. Adriaanse succesvol afgeronde- procedure in verband met de stranding van de Attican Unity) maakte de scheepvaartpraktijk geen spectaculaire ontwikkeling door. Zoals ook de vooral in Rotterdam en Amsterdam gevestigde andere kantoren die actief zijn in deze praktijk ervaren wordt het geleidelijk aan wat rustiger aan dit front. Het afnemend aantal aanvaringen en het bereiken van vrede tussen de op de Westerschelde opererende bergers speelden daarbij zeker een rol.

De overheidspraktijk evenwel maakte een spectaculaire groei door, samenhangen-

de onder meer met een steeds verdergaande bemoeienis van de overheid met de samenleving, een toenemende bewustheid van bestaande juridische mogelijkheden bij "de burger" en een steeds kritischer benadering van de overheid door de rechter. Zaken die tot de verbeelding spraken waren bijvoorbeeld de twist met de Staat der Nederlanden over de verplichting bouwvergunningen aan te vragen voor de stormvloedkering in de Oosterschelde en de overige Deltawerken, en kort gedingen over de staking van ambtenaren van de veerdiensten en de blokkade-aktie van de binnenschippers in Terneuzen (welke beide kort gedingen landelijke belangstelling trokken en zelfs het NOS-journaal haalden). Het grootste deel van de praktijk bleef zich overigens afspelen buiten de rechtszaal en de publiciteit, in de sfeer van advisering. Kon de overheidspraktijk in 1981 nog gedaan worden door één ervaren advocaat met enige (part-time) hulp van een medewerker-advocaat, op dit moment bestaat de overheidssectie uit vier advocaten, die bovendien regelmatig worden bijgestaan door de jongste categorie advocaten, de stagiaires, en door andere secties.

Het totaal aantal op het kantoor werkzame advocaten heeft pas de laatste jaren daadwerkelijk groei laten zien. Geruime tijd is dit aantal min of meer constant gehouden in verband met de bescheiden omvang van de regio. Er was wel veel vraag naar onze diensten, maar in veel gevallen bleek aan deze vraag niet tegemoet te kunnen worden gekomen omdat de tegenpartij door ons reeds werd bijgestaan. Mede door de groei van de rest van de Zeeuwse balie, samenvallend met de toenemende behoefte aan rechtshulp, en door een toegenomen vraag bij onze vaste clinten werd het ook voor ons noodzakelijk uit te breiden.
Verhuizingen (in Terneuzen) en verbouwingen (in Middelburg) bleken daarvoor onontkoombaar.
Hoewel door de vele fusies enige jaren geleden schaalvergroting in de advocatuur de nieuwe mode leek, werd door ons fusie wel overwogen maar toch weer ter zijde gelegd, met name toen een interessant alternatief zich voordeed door de vorming van Netlaw, een vereniging van onafhankelijke advocatenkantoren, waarin de deskundigheid die in de (op dat moment) elf deelnemende kantoren aanwezig is bijeen kon worden gebracht maar de nadelen van grootschaligheid buiten de deur konden worden gehouden. Van de deelname aan dit geformaliseerde netwerk ging een enorme kwaliteitsimpuls uit, zowel op het terrein van de juridische praktijk als op het administratief/organisatorisch terrein.
De kwaliteit van het kantoor vond erkenning van beroepsgenoten door de uitnodiging aan verschillende kantoorgenoten deel te nemen aan de oprichting van (vrijwel alle) door de landelijke Orde gestimuleerde specialistenverenigingen, en door de vermelding in de lijst van internationaal geadviseerde kantoren in de, begin 90-er jaren voor het eerst verschenen, jaarlijkse publicatie "Law firms in Europe".

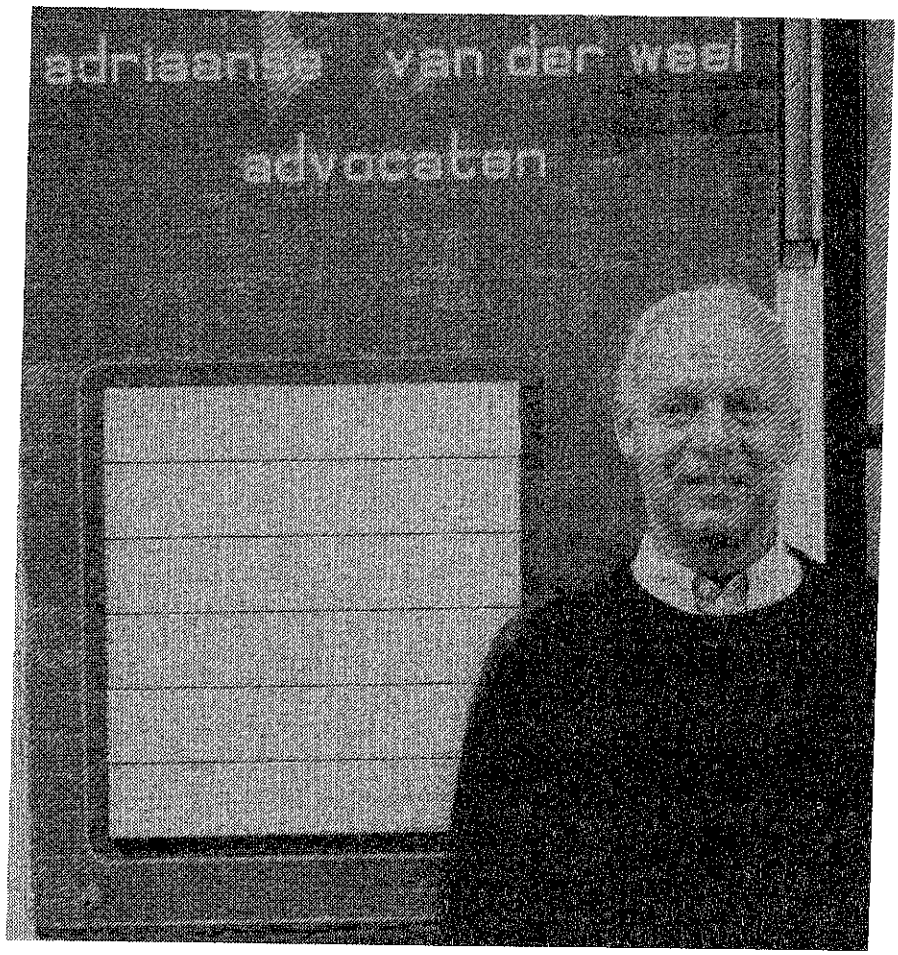

F.K. bij de inmiddels (helaas op deze foto moeilijk zichtbaar) lange lijst advocaten van het Middelburgse kantoor (in 1995).

Door zijn positie in het arrondissement ("noblesse oblige") werd het kantoor ook in de hier besproken periode meer dan eens gevraagd functionarissen te leveren voor de verschillende organen van de Orde van Advocaten. Mr. J.J. van der Weel werd in 1982 als Deken van de "plaatselijke" Orde opgevolgd door mr. C.H. Brinkman, die in 1991 deze functie verruilde voor die van lid van de Algemene Raad van de landelijke Orde, daarmee in het voetspoor tredend van mr. F.W. Adriaanse. Mr. H. Bruin en mr. A. Minderhoud waren lange tijd afgevaardigde van het arrondissement in de wetgevende vergadering van de landelijke Orde, het College van Afgevaardigden. Laatstgenoemde maakte ook geruime tijd deel uit van de redactie van het Advocatenblad. Mr. N.H. van Everdingen werd gekozen tot secretaris van de "plaatselijke" Raad van Toezicht , en mr. C.F.E.P. Galama tot lid van de Raad van Discipline in het Hofressort Den Haag. Ook de Jonge Balie deed nimmer tevergeefs een beroep op jonge kantoorgenoten voor het vervullen van bestuurs- en vertegenwoordigende functies.

De administratieve organisatie van het kantoor werd in de laatste jaren sterk geprofessionaliseerd. Daarbij speelden vooral een belangrijke rol de invoering van tamelijk vergaande automatisering en de aanstelling van een chef de bureau/administrateur. Werd aanvankelijk de boekhouding handmatig bijgehouden en vervolgens periodiek buitenshuis verwerkt op de computer van een accountants- en administratiekantoor, na enige jaren werd naar aanleiding van het beschikbaar komen van ook voor kleine organisaties geschikte computerapparatuur en specifiek voor de advocatuur geschreven programmatuur besloten tot het in eigen huis gaan verwerken van de boekhoudkundige gegevens en het daarnaast gaan voeren van een centrale urenregistratie; een voor sommige van de advocaten van de oude stempel revolutionaire ontwikkeling. Het heeft enige jaren gekost voordat een en ander naar tevredenheid functioneerde, maar thans kan worden gesproken van een op dit punt efficiënte en effectieve organisatie, die het mogelijk maakt het financieel beleid sturing te geven en die een scherp inzicht geeft in de kosten en opbrengsten van de verschillende praktijksoorten.

Ook op andere bureaus deden beeldschermen hun intree. Was er tegen de invoering daarvan onder de oudere maatschapsleden in 1981 nog veel bezwaar, spoedig nadien werd een computer aangeschaft om de almaar groeiende zogenaamde correspondentiepraktijk (het optreden als tussenpersoon -procureur- tussen advocaten van buiten het arrondissement Middelburg en de Middelburgse Rechtbank) in de hand te houden. Gekozen werd voor een tekstverwerker, wat toen nog sloeg op de hardware. Het was een alleen voor tekstverwerking gemaakte minicomputer, met maximaal 8 "poorten" (aansluitingen voor beeldschermen of printers). De wat vooruitstrevender jongelingen op het kantoor wisten de ouderen al spoedig te overtuigen om enkele extra beeldschermen en een extra printer aan deze computer te koppelen, waarmee de eigenlijke tekstverwerking ook voor de secretaresses mogelijk werd.

Door het gebruik dat de jongere advocaten en hun secretaresses van deze tekstverwerker maakten gingen ook de oudere advocaten inzien welke bijdrage geautomatiseerde tekstverwerking aan vooral de kwaliteit van processtukken, langere adviezen en contracten kon leveren. Dit leidde er uiteindelijk toe dat eind tachtiger jaren beeldschermen verschenen op de bureaus van alle secretaresses. Inmiddels waren dat de door verbeterde software ook voor tekstverwerking geschikt geworden PC's.

De stormachtige ontwikkeling van de computer bracht met zich mee dat ook jonge advocaten binnenkwamen die met die dingen overweg konden. In de bibliotheek werd een PC geïnstalleerd speciaal voor het raadplegen van literatuur en jurisprudentie via de eind tachtiger jaren op de markt verschenen CD-ROM. Ook op de bu-

reaus van de advocaten (zij het nog niet van alle) staan inmiddels PC's, deels gekoppeld aan een netwerk, en daar wordt een steeds intensiever gebruik van gemaakt, vooral ook voor tekstverwerking. Via Netlaw werd bovendien een via de PC toegankelijk eigen know how-systeem gerealiseerd.

F.K. met andere leden van het Zeeuws orkest.

Ontwikkelingen als deze droegen ertoe bij dat de beroepsuitoefening steeds meer het karakter van een bedrijf is gaan krijgen. De afschaffing van het reclameverbod door de Nederlandse Orde van Advocaten heeft daarbij zeker ook een rol gespeeld. Van oudsher beperkte de externe presentatie zich tot sociale contacten via neven-

functies, serviceclubs, recepties en "stille" sponsoring. Opheffing van het reclameverbod was meer het gevolg dan de oorzaak van een actievere marktbenadering door advocatenkantoren. Hoewel in Zeeland altijd alles wat later gebeurt dan in de randstad, heeft ook ons kantoor zich op dat terrein begeven door middel van het periodiek verzenden van circulaires, het spreken op - en het zelf organiseren van seminars, het geven van interviews en "open" sponsoring, dat laatste vooral op cultureel terrein (voor een kantoor dat de oprichter van de ZVU, een jarenlang concertmeester van het Zeeuws Orkest en een winnaar van de Zeeuwse Prijs voor Cultuur heeft voortgebracht een logische keus).
Een hoogtepunt in deze activiteiten vormde het sponsorconcert van het Zeeuws Orkest - waarin, het is al aangestipt, mr. F.K. Adriaanse al decennia lang als concertmeester schittert - welk concert september 1992 in Sluis werd georganiseerd in het kader van het festival van Zeeuwsch Vlaanderen/Zeeland Cultuurmaand en waarbij een groot aantal vaste relaties onze gast was, ook op de geanimeerde "borrel na" in de kelder van het prachtige stadhuis van Sluis.

Tot nu toe is in dit verhaal buiten beeld gebleven de toch niet geringe ontwikkeling van de vestiging Terneuzen, in 1981 nog bemand door één enkele advocaat, mr. C.F.E.P. Galama, maar inmiddels met een sterkte van vijf advocaten.
Mr. Galama werd aanvankelijk zo nu en dan bijgestaan door jongere advocaten van de Middelburgse vestiging. De groei van de praktijk maakte het echter noodzakelijk een advocaat-stagiaire aan te trekken. Nauwelijks was dit gebeurd, of mr. Galama werd verblijd met de benoeming tot curator in het faillissement van de Zeeuwsch-Vlaamse onroerend-goedmagnaat Rouw. Ondanks het feit dat een Rotterdamse "beroepscurator" mede tot curator was benoemd leidden enerzijds dit voor Zeeuwse begrippen zeer grote faillissement en anderzijds de noodzaak een beginnend advocaat op te leiden er toe dat de nog prille relaties met Zeeuwsch-Vlaamse bedrijven door tijdgebrek sterk onder druk kwamen te staan. Slechts met steun van "Middelburg" kon worden voorkomen dat het faillissement Rouw ook het "faillissement" werd van de vestiging Terneuzen.

Al met al bleek het al vrij spoedig noodzakelijk een tweede advocaat-stagiaire aan te trekken, met de bedoeling door "eigen kweek" het kantoor een stabielere basis te geven. Pas met de komst van mr. I.P. de Groot lukte het -na enige vergeefse pogingen- die stabiliteit te verkrijgen, al was het door het vrij onverwachte vertrek van mr. Van der Weel noodzakelijk hem kort na zijn aantreden eerst enige tijd in te zetten in de overheidspraktijk op het kantoor in Middelburg, waarmee "Terneuzen" iets terug kon doen voor de eerder vanuit Middelburg ontvangen diensten.

F.K. tijdens één van zijn laatste toespraken: het dankwoord bij zijn afscheidsdiner.

Ook voor de Terneuzense vestiging betekenden de automatisering van met name de tekstverwerking en het via "Middelburg" verwerken van boekhoudkundige gegevens en gewerkte uren een duidelijke verbetering. De grote stap voorwaarts werd echter gemaakt met de verhuizing naar een nieuw modern kantoorgebouw aan de Willem Alexanderlaan, waar al spoedig de sterkte kon groeien met een vierde advocaat en een "interne verhuizing" inmiddels ruimte heeft gemaakt voor een vijfde. Er werd een computernetwerk geïnstalleerd, dat dezer dagen ook via een modem wordt verbonden met "Middelburg". Het enige dat nu nog ontbreekt voor de optimale samenwerking van de beide vestigingen is een Westerschelde oeververbinding!

In de besproken periode werd de maatschap de eerste zeven jaar geleid door mr. J.J. van der Weel, de laatste zeven jaar voorgezeten door mr. F.K. Adriaanse. Wat de zeven vette, en wat de zeven magere jaren zijn geweest valt niet te zeggen, maar er was verschil. Het zal de goede verstaander niet verwonderen dat mr. Van der Weel bij zijn kantoorgenoten de bijnaam (in navolging van Voorzitter Mao) "grote roerganger" wist te verwerven. Mr. Adriaanse verdiende, als ook voor hem een vergelijking met een staatshoofd moet worden gemaakt, eerder (zoals President Reagan) de typering "great communicator"; zijn toespraken bij feestelijke gelegenheden zijn alle memorabel.

Het ijzeren gordijn over de Westerschelde

door mr. J.J. van der Weel

Het moet in 1954 geweest zijn, of daaromtrent, in mijn prille begintijd. Wij, het kantoor Van der Weel, hadden geen scheepvaartpraktijk. Dat was voorbehouden aan het kantoor Adriaanse. De soorten praktijk (om het woord "praktijken" maar te vermijden) van de twee kantoren waren heel verschillend. Niemand had toen durven voorspellen dat die twee kantoren eens zouden samengaan en dat de naam Adriaanse & Van der Weel na verloop van tijd even vanzelfsprekend zou zijn als Van Gend & Loos, of ABN-AMRO.

Maar in die vijftiger jaren was alles nog lekker overzichtelijk, en lagen alle verhoudingen, schijnbaar voorgoed, vast. Wij hadden dus geen scheepvaartpraktijk, maar wij hadden wel eens met schepen te maken, zij het dan duidelijk vanuit de positie van landrot. Het gebeurde in die jaren niet zelden dat een schip op de zeewering liep. Per slot van rekening waren de navigatiemiddelen nog niet zo ontwikkeld als nu. In die gevallen was het de kunst, de booswicht -in opdracht van de dijkbeheerder, meestal het waterschap- tijdig te pakken te krijgen en te voorkomen dat hij het hazepad of liever het ruime sop zou kiezen alvorens er een flinke borgsom was opgebracht.

Altijd was er natuurlijk de kwestie van het bewijs, want maar al te graag maakte het schip zich uit de voeten, als een dief in de nacht. Soms lag het geval eenvoudig, namelijk wanneer het schip zich met zodanige overtuiging in het dijklichaam had geboord dat het niet zo maar weg kon komen. Het lag daar dan voor het grijpen, hulpeloos als een gestrande potvis. Mooi was ook wanneer het een keurige hap uit de dijkvoet had meegenomen, waarin de afmetingen van het schip netjes pasten. Dat was bijna even overtuigend als de vingerafdruk van een verdachte. Soms was dat minder eenvoudig. Dan moesten experts op pad, om bij voorbeeld door vergelijking van de verf op de romp van het schip met de op de locus delicti achtergelaten sporen het daderschap vast te stellen.

Ondanks al deze mogelijke problemen werd het verlof tot beslaglegging, althans in mijn tijd, in die gevallen gemakkelijk van de president van de rechtbank verkregen. Aangezien de schepen zich niet aan onze normale werktijden hielden was het wel eens nodig bij nacht en ontij eigenhandig een beslagrekest op te stellen. Koortsachtig werd dan in de modellenmap gezocht, want elke minuut telde. Het "toegestaan als verzocht" brachten wij aan het eind van het rekest zelf aan. Vroeger mocht dat niet. Althans, mijn vader heeft mij wel eens verteld dat een van de vroe-

gere presidenten vond dat dit het vooruitlopen op zijn beschikking was .....

Wij, jonge advocaten, waren belust op avontuur dat wij niet altijd in voldoende mate op kantoor of in de rechtszaal konden beleven. Het optreden als getuige bij zo'n scheepsbeslag was dan ook een gezochte bezigheid. Natuurlijk konden wij niet tegelijkertijd als procureur en als getuige optreden, en de financiële voordelen van dat laatste waren minimaal, naar ik meen in die tijd *f* 10,--. Maar tegen die schamele beloning woog het hele gebeuren van het beklimmen van de slingerende touwladder boven woelig water tot en met het genereus vrijgeven van het schip na de ontvangst van de bankgarantie ruimschoots op.

Zonder gevaar was zo'n expeditie niet altijd. Eens heeft het weinig gescheeld, of ik had beide benen, of meer, verspeeld. Tijdens zware storm was een schip uit de koers geraakt en op de dijk, ergens op Walcheren, gelopen. Maar het had zich weten te bevrijden. Er moest dus beslag gelegd worden, ook al was de loodsdienst wegens het zware weer gestaakt. Wij vonden een loodsboot toch bereid ons naar het schip te brengen, en ons na gedane arbeid weer mee terug te nemen. Inmiddels was de storm tot zware storm aangegroeid, en het was voor ons, hangend aan de touwladder tegen de hoge wand van het schip, niet zo eenvoudig om op de terugweg na de beslaglegging op het juiste moment over te springen op de loodsboot. Die zwaaide als een trapezewerker heen en weer en kwam daarbij geregeld onzacht met de scheepswand in aanraking. Zo hing ik een tijd tussen hemel en aarde of liever tussen hemel en zee boven de kolkende golven, totdat mij door gebarentaal in die loeiende storm vanuit de loodsboot te verstaan werd gegeven dat ik een eind omhoog moest klimmen. Nog net op tijd, want even later werden enkele treden van de touwladder op de plek waar ik had gestaan door de loodsboot versplinterd .....

Maar op de dag van het scheepsbeslag waarover ik het wil hebben -in 1954 dus- was het heel rustig. Wel hing er een dichte mist. Die mist was er de oorzaak van dat een Russisch schip, de "Kama" uit Moermansk, de kluts was kwijtgeraakt en de Westerscheldedijk op Walcheren had beschadigd. En dat nog wel op een plek, genaamd "De Schone Waardin". Welke visioenen riep die naam niet bij ons op ... In elk geval kwam daardoor het brute optreden van de Rus in een extra schril daglicht te staan. De schade was zeer aanzienlijk en "de Polder", zoals het toen nog heette, was dus snel met de opdracht het schip de vlucht te beletten, want het was inmiddels losgekomen.

Na de snel verkregen presidiale toestemming was het woord en vooral de daad aan de deurwaarder. Dat was toen het in Middelburg en verre omstreken bekende deurwaarderskantoor Willeboordse en Van Maaren. Een Middelburgser kantoor was

nauwelijks denkbaar. Willeboordse woonde aan de Latijnse Schoolstraat, Van Maaren op de Bleek, en het kantoor bevond zich aan het Koorkerkhof.

In mijn herinnering was het een bruin kantoor, zoals er nu nog bruine café's zijn. Zo moet het deurwaarderskantoor Dodson and Fogg uit de Pickwick-papers van Charles Dickens er uitgezien hebben. De overheersende kleur was die van hout, vaal behang en vooral veel papier dat als een soort gewas de tafels overdekte en uit de kasten puilde. Hoezeer het interieur van het kantoor rommelig aandeed, er raakte blijkbaar nooit iets kwijt. Nimmer heb ik althans meegemaakt dat een opdracht niet werd uitgevoerd of een exploit verloren ging. Zonder beeldschermen streed men met succes de heroïsche strijd tegen de nooit aflatende stroom van betekeningen, incasso's, kantongerechtsrollen en beslagen.

Willeboordse was reeds wat ouder, toen denk ik tegen de vijfenzestig, maar dat belette hem niet om ook beslagklussen op kwieke wijze te klaren. Daarbij verschanste hij zich achter een opvallende snor, die zijn uiterlijk iets meegaf dat zowel op gezag als op onverstoorbaarheid wees. Bij scheepsbeslagen werd hij geassisteerd door zijn tweede man, deurwaarder Van Maaren, toen reeds een oude rot in het vak, maar nog niet met het deurwaarderlijk charisma -uitstraling zeggen we tegenwoordig- dat Willeboordse in de loop van zijn vele jaren verworven had. Ging Van Maaren niet mee dan was de heer Streefkerk van de partij, een man die op het kantoor geen echte positie bekleedde (naar ik meen was hij aangetrouwde familie van Willeboordse), maar in elk geval het voordeel had van een net voorkomen en vooral een keurige hoed. Dat was zo'n zwarte gleufhoed, of "Eden-hat", die in die jaren veel door diplomaten, advocaten en andere hooggeplaatste personen werd gedragen. Wanneer hij aldus, zoals vaker bij die gelegenheden, plaats nam achterin de taxi die het gezelschap naar de plaats des onheils vervoerde, maakte hij zo'n onberispelijke indruk dat hij zich de bijnaam "de baron" had verworven.

Zo togen wij, Willeboordse, Van Maaren (of de baron, dat weet ik niet meer) en ikzelf als getuige op pad om de Russische boosdoener te achterhalen. Het lukte snel om in Vlissingen begeleiding van de marechaussee te krijgen; een zeker enthousiasme voor het beslag op zo'n vuige communist zal daar niet vreemd aan zijn geweest.

De Rus lag nog op de rede van Vlissingen. Een zeeloods -het schip moest naar buiten- werd trouwens, als eenmaal verlof tot beslaglegging was verleend, vooralsnog niet verstrekt. Wij klauterden langs de touwladder omhoog. Een marechaussee voorop, daarna Willeboordse, en daarna de anderen. Willeboordse had zijn verf-

omfaaide aktetas om zijn nek hangen, waarin zich de onvermijdelijke beslagdocumenten bevonden, evenals een enigszins roestige oude ketting met een hangslot.

Boven gekomen merkten wij onmiddellijk dat de ontvangst niet echt hartelijk was. Nu was dat om voor de hand liggende redenen bij scheepsbeslagen nimmer het geval. Maar wij hadden bovendien te maken met Russen, in een tijd waarin de koude oorlog nog op zijn hoogtepunt was. Stalin had in 1953 de laatste, kille adem uitgeblazen, maar de kilte was nog niet uit zijn rijk geweken. Beria (of all people) had, naar wij pas hebben mogen vernemen, na de dood van de tiran getracht de teugels wat te doen verslappen, maar hij was daarbij op het gezamenlijk front gestuit van Chroestsjov cum suis, die hem eind 1953 een kopje kleiner hadden gemaakt. Het Stalinisme kon dus nog even worden geprolongeerd, en pas in 1956 hield Chroestsjov zijn befaamde anti-Stalinrede. In 1954 was er dus voor de Russen, ook op de Westerschelde, nog alle aanleiding om zich gedeisd te houden. Dat bleek dan ook tijdens het verdere verloop.

Het was dus niet in een aangename sfeer dat wij op het dek het doel van onze komst trachtten uit te leggen aan de aldaar samengestroomde Russische delegatie, nog afgezien van het taalprobleem, aangezien slechts een enkele Rus wat Engels sprak. Maar de lichaamstaal van de Russen sprak boekdelen. En van onze kant spraken natuurlijk de duidelijk aanwezige wapens van onze marechaussees ook een zekere taal. In elk geval, even later konden wij ons naar de stuurhut begeven, waar Willeboordse de roestige ketting om het stuurrad legde. Deze ketting was in mijn herinnering niet veel meer dan een fors uitgevallen horlogeketting, zij het dat zij niet van goud was. Het is niet onwaarschijnlijk dat een flink uit de kluiten gewassen Rus haar eigenhandig had kunnen verbreken. Maar op de een of andere manier moet het de Russen toch duidelijk zijn geweest dat dat een strafbaar feit was, en de angst voor het strafstelsel was hun nu eenmaal met de paplepel ingegoten.

Na zijn instrumentaal gedeelte was ook de vocale beurt aan Willeboordse, die aan de kapitein en zijn mannen nog eens in niet mis te verstane bewoordingen duidelijk moest maken welke rechtsgevolgen verbonden zouden zijn aan onttrekking aan zijn ijzeren greep. Maar Willeboordse was onder deze omstandigheden in zijn verbale mogelijkheden ernstig beperkt, daar hij geen engels sprak. Evenmin sprak hij russisch. Behelpen was onontkoombaar. "Kepten", sprak hij, "joe blaif liggen hier". Ik zie hem nog staan, de kleine man tegenover de massieve Rus, op wie zijn woorden de indruk van een geheimzinnige bezweringsformule gemaakt moeten hebben. "Kepten, joe blaif liggen hier", herhaalde Willeboordse met enige stemverheffing, en daarbij wees hij met zijn vinger recht naar beneden, als wilde hij het

C. WILLEBOORDSE
P. F. VAN MAAREN
DEURWAARDERS
MIDDELBURG

Heden den zes en twintigsten November 1900 drie en vijftig;
Ten verzoeke van De Polder Walcheren gevestigd en kantoorhoudende te Middelburg,te dezer zake domicilie kiezende te Middelburg aan de Londense Kaai nummer 7 ten kantore van de Procureur Mr.A.J.van der Weel en te Vlissingen en in alle overige plaatsen van Nederland binnen welke na te noemen Presidiale beschikking moet worden ten uitvoer gelegd ter Secretarieen dier respectieve Gemeenten;
Heb ik ondergetekende Cornelis Willeboordse,deurwaarder bij de Arrondissements'Rechtbank te Middelburg,wonende te Middelburg,houder van na te noemen Presidiale beschikking, welke ten uivoer moet worden gelegd en bijgestaan door 1.Mr.Jan Jacobus van der Weel,advocaat-procureur en Franciscus Jacobus Streefkerk,zonder beroep,beiden wonende te Middelburg,als mijne getuigen.
I.Uit kracht der beschikking van den EdelAchtbaren Heer President der Arrondissements-Rechtbank te Middelburg d.d. 25 November 1953,uitvoerbaar verklaard op de minuut en op alle dagen en uren en gegeven op het den 25sten November 1953 door mijn requirant aan Z.E.A. ingediend verzoekschrift ,strekkende tot het bekomen van verlof om terzake daarin vermeld conservatoir beslag te leggen op het schip genaamd " Kama" van Russische nationaliteit,hetwelk zich bevindt binnen het Arrondissement Middelburg';
Mij begeven aan boord van het Stoomschip " Kama" thans liggende op de Wester Schelde onder de Gemeente Ritthem
en aldaar voorzoveel nodig sprekende met Alexander Manuilovich
kapitein op voormeld Stoomschip " Kama",aan boord van voormeld Stoomschip " Kama", en hetzelve Stoomschip " Kama" ter grootte van 1933 Bruto Registerton

Hierboven (en op de volgende pagina's) het proces-verbaal van beslaglegging.

netto 1093 ton, toebehorende aan, althans gereed wordende door de Russische reederij Sovtorgflot, gevestigd te Moermanks

met deszelfs volledigen inventaris en staand en lopend want ,als 1 stoommachine, 2 sloepen met davits, 8 whinches, 2 masten, 1 schoorsteen, 2 ankers met ankerspillen, 5 laadbomen, stuurinrichting, 2 ruimen, kettingen, staaldraden, bel, katrollen, lampen, touwwerk enz. enz

In conservatoir beslag genomen ,zulks ter verzekering van de vordering van mijn requirant op de voormelde Russische rederij Sovtorgflot gevestigd te Moermanks,

ten bedrage van tachtig duizend gulden (ƒ 80.000)aan hoofdsom,renten en kosten op welk bedrag requirants vordering bij voormelde Presidiale beschikking is begroot,alles in voormeld verzoekschrift,waaraan alhier referte,omschreven;

II.Aangesteld als bewaarder aan boord van het in conservatoir beslag genomen stoomschip " Kama" Franciscus Jacobus Streefkerk,zonder beroep wonende te Middelburg;

III.Als maatregel om het vertrek van dat stoomschip " Kama" te beletten ~~het stuurrad vastgelegd met een ketting bevestigd met een hangslot,terwijl de haven en douaneauteriteiten~~ van dit beslag zijn verwittigd door mij deurwaarder;

IV.Opgemaakt dit proces verbaal,hetwelk de getuigen en de bewaarder met mij,deurwaarder,op het origineel en de twee daarvan gelijktijdig vervaardigde afschriften hebben getekend, van welke afschriften door mij,deurwaarder,een aan den gestelden

H datzelve ten anker gelegd op de reede van Vlissingen, terwijl de Nederlandse en Belgische Loodsdiensten dood 2 eeuw gg kt
KW.
vdw

bewaarder is gelaten, terwijl het tweede aan de voormelde Russische rederij Soutorgflot gevestigd te Moermansk, zal worden betekend.

De getuigen. De Bewaarder.

GEREGISTREERD TE MIJDRECHT
zes en twintig November 1900
drie EN VIJFTIG, DEEL 6 BLAD 45 NUMMER 2276.
twee BLAD en een RENVOOI
ONTVANGEN VOOR RECHT: DRIE GULDEN.

DE INSPECTEUR,

schip op de bodem van de Westerschelde vastprikken. De Rus bleef zwijgen, hoewel hij toch niet bang hoefde te zijn dat wij zijn woorden tegen hem zouden gebruiken.
Nadat nog enige papieren formaliteiten waren vervuld zat het karwei er op. Intussen lag de mist, nog dichter geworden, als een dikke deken over de Westerschelde. De loodsboot, die ons naar de Kama had gebracht en intussen weer was vertrokken, kon niet terugkomen om ons af te halen. Zo zaten wij dan gevangen aan boord van de Rus, met de vage angst dat die misschien op een onzalig moment toch nog op het idee zou komen naar Moermansk door te varen, waar wij dan de rest van onze dagen zouden moeten slijten in een ijskoude kerker.

Nu hadden wij, afgezien van onze verderfelijke kapitalistische instelling, ons bij onze onvrijwillige gastheren door de beslaglegging natuurlijk niet geliefd gemaakt. Zij deden dan ook niets om ons verblijf aan boord te veraangenamen, en ontzegden ons de toegang tot alle ruimten. Wij hebben dan vele uren op het dek in de kille mist staan kleumen en lopen ijsberen. Daarbij werden wij voortdurend bespied, want per slot van rekening was het niet ondenkbaar dat wij, kapitalistische vijanden, uit waren op spionage of zelfs sabotage. De koude oorlog was tot in onze botten voelbaar.

Maar wij gaven geen krimp. Wij zouden wel eens laten zien dat het westen niet uitsluitend bevolkt werd door slappelingen, zich overgevend aan velerlei geneugten en niet bestand tegen de harde eisen die de klassenstrijd aan de werkende mens stelt.

Inmiddels hadden de schepen ter plaatse alle toeters en bellen nodig om zich elkaar van het lijf te houden. Onophoudelijk klonk het geloei en luidden de scheepsbellen. Tussen al die geluiden door hoorde ik op ons schip -ik kon mijn oren niet geloven- "matroos" en "bootsman" roepen. Pas later besefte ik dat die woorden via Tsaar Peter de Grote in de Russische scheepvaart waren doorgedrongen, maar het was duidelijk dat wij van de Russen -die per slot van rekening hun laatste Tsaar hadden vermoord- geen dankbaarheid voor deze en andere zegeningen te verwachten hadden.

Of toch? Want tegen het ochtendgloren, toen wij murw waren van alle geluiden, kou en nattigheid, kwamen onze gastheren blijkbaar tot de conclusie dat onze martelgang lang genoeg geduurd had. Wij mochten een bemanningsverblijf binnen, waar zich enkele zeelui ophielden, van wie één een beetje Engels sprak. Ook kregen wij thee.De Russen hadden kennelijk ook hier aan de decadentie uit het westen weerstand weten te bieden, want er hingen geen pin-up girls. In plaats daarvan was slechts een groot portret van een vierkante, bars kijkende man opgehangen.

Een gesprek kwam op dat uur niet op gang. Om wat te zeggen vroeg ik hoeveel inwoners Leningrad had. Ik deed dit zonder de bedoeling om de Russen enig staatsgeheim te ontfutselen; van mijn prille jeugd af ben ik om onduidelijke redenen geboeid geweest door inwonersaantallen. Maar ik voelde onmiddellijk dat mijn vraag onbetamelijk was. De Rus tegenover mij verstrakte nog verder en zei na enig nadenken: "I don't know". Ik had het kunnen weten: aan een Rus vraag je niet naar staatsgeheimen....

Trouwens, ook om een andere reden was het eigenlijk een domme vraag. Als ik tijdig de moeite genomen had om de Winkler Prins, editie 1951, te raadplegen had ik gevonden dat Leningrad toen "ruim drie miljoen" inwoners telde. Een vrij globale aanduiding weliswaar, en ook enige jaren oud, maar toch niet zodanig onbruikbaar dat ik daarmee niet had kunnen leven.

Inmiddels was het gesprek door mijn tactloos optreden geheel tot stilstand gekomen. Anders dan mijn reisgezelschap gaf ik de moed echter nog niet op, en ik vroeg wie er aan de wand hing. Het gezicht van de Rus klaarde enigszins op.

Kennelijk was dit geen staatsgeheim. "Zjwernik", zei hij, en uit zijn verdere toelichting begreep ik dat deze Zjwernik, die in de daarop volgende jaren tot de toptien of top-twintig van de Sovjet-hiërarchie behoorde, toen voorzitter van het Verbond van vakverenigingen was. Hij was dus ook een beetje de voorzitter van mijn gespreksgenoot.

Maar na deze vragen was de Russische informatiestroom opgedroogd. Wij waren trouwens uitgeput, en in elk geval waren onze vragen dat. Het ijzeren gordijn had zijn diensten weer eens bewezen.

Wat later, toen de mist enigszins was opgetrokken, kwam de loodsboot ons afhalen. Wij slaakten een zucht van verlichting, toen wij de omtrekken van de Kama achter ons snel in de mist zagen oplossen. Even later konden wij in Vlissingen weer voet zetten op de bodem van het vrije westen. Moermansk verdween voorgoed achter onze horizon.

Diezelfde dag nog, of de volgende, kwam de slotscène in het juridisch theaterstuk. Een in Nederland gevestigde te goeder naam en faam bekend staande bank heeft voor een bankgarantie gezorgd. Het beslag kon worden opgeheven. Er werd een nieuwe ontmoeting met de Russen, dit maal aan de wal, georganiseerd. Dat moet geweest zijn in het later helaas afgebroken Hotel Noordzee Boulevard. De "Polder" bood een rondje aan. De kapitein bestelde "a glass of water". Tot het laatst toe volhardde hij in zijn rol van ijzige verdediger van het communistisch systeem. Van de kapitalistische vijand zou hij niets aannemen .....

Naschrift

Pas na het gereedkomen van dit relaas werd uit het kantoorarchief het dossier Polder Walcheren/Kama -dat ruimhartig lang werd bewaard- opgevist. Ik heb daarin geen aanleiding gevonden mijn tekst te veranderen. Enige bijzonderheden volgen hieronder, ter wille van de geschiedschrijving. De schade bleek uiteindelijk mee te vallen: *f* 10.435,56. Maar dat was gezien de toenmalige gulden toch ook niet helemaal niets. De beslagdatum was 26 november 1953. Op 4 december 1953 liet mijn vader namens de Polder Walcheren de dagvaarding tot betaling en vanwaardeverklaring van het beslag uitgaan tegen het Ministerie van Zee- en Binnenvaartvloot van de Unie van Socialistische Sovjet Republieken (Ministersvo

Mosskogo i Recknogo Flota), aan het verkeer deelnemende onder de naam Morflot, gevestigd te Moskou en Moermansk, zomede de Unie van Socialistische Sovjet Republieken, gevestigd te Moskou. Beide hadden daartoe domicilie gekozen bij ..... jawel, mr. F.W. Adriaanse te Middelburg. Kapitein van het 1933 brt metende stoomschip Kama was Alexander Manuilovich. Nadat de zaak bij de Rechtbank te Middelburg langere tijd was aangehouden werd zij op 30 juni 1954 geroyeerd, na betaling van hoofdsom, renten en kosten.

Vermelding verdient nog dat blijkens het proces-verbaal van beslaglegging als bewaarder van het schip werd aangesteld de "baron", die met mij als getuige was opgetreden. Wat de arme man gedaan zou hebben indien het schip ondanks alles een goed heenkomen had gezocht, zou ik niet weten.

In één opzicht verdient mijn verhaal een correctie. In het proces-verbaal van beslaglegging zijn de aanvankelijk aangebrachte woorden betreffende het vastleggen van het stuurrad met een ketting en hangslot doorgehaald. Blijkbaar mocht het schip, dat in het vaarwater lag, geen "lame duck" worden. (Hoewel, die ketting stelde zoals gezegd wel erg weinig voor.) De kapitein moest het dus uiteindelijk doen met de mondelinge boodschap en de vinger van Willeboordse. Ik heb de passage betreffende de ketting toch maar zo gelaten. In de eerste plaats was dat nu eenmaal een vaak toegepast ritueel, en bovendien: het past beter in mijn verhaal!